

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 13 (Aralık/ December 2023), s. 374-397.

Geliş Tarihi-Received: 14.11.2023

Kabul Tarihi-Accepted: 18.12.2023

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1390412

Alî bin İsmâîl Babadağî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi

Poetic Translation of Qasidah Al-Burdah By Alî bin İsmâîl Babadağî

Serkan TÜRKÖĞLU*

Öz

İslam toplumlarının Hz. Peygamber'e duyduğu sevgi, görsel sanatlardan mimariye, bireysel ve sosyal ilişkilerden edebiyata kadar toplumun her bir faaliyet alanında belirgin bir şekilde gözlemlenebilmektedir. Özellikle edebî eserler, O'na karşı duyulan sevginin ve hürmetin belirgin bir şekilde görüldüğü metinlerdir. İslam peygamberini anlamaya, anlatmaya çalışmak ve O'nun övgüsünde bulunmak için na't, mevlid, hilye, siyer, mirâciyye gibi edebî türlerde manzum, mensur birçok eser kaleme alınmıştır. Bûsürî'nin hicrî VII. asırda Arapça olarak yazdığı *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fi Medhi Hayri'l-Beriyye* adlı eseri, Hz. Peygamber için yazılan şiirlerin en seçkin örneklerindedir. Literatürde *Kasîde-i Bürde* olarak bilinen bu eser İngilizce, Fransızca, Farsça, Urduca gibi birçok dile tercüme edilmiştir. Türk edebiyatını da derinden etkileyen bu eserin farklı dönemlerde, muhtelif şairler / müellifler tarafından manzum ve mensur tercümeleri, şerhleri kaleme alınmıştır. Bu tercümelere bir tanesi de hayatı hakkında bilgi sahibi olamadığımız Ali b. İsmâîl Babadağî tarafından kaleme alınan *Kasîde-i Bürde Tercümesi*'dir. Şimdilik tek nüshası bilinen tercüme, toplamda 165 beyittir. Bu çalışmada Ali b. İsmâîl Babadağî tarafından yazılan manzum tercüme, şekil ve içerik yönünden incelendikten sonra tercümenin çeviri yazılı metnine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Alî b. İsmâîl Babadağî, Bûsürî, Kasîde-i Bürde, manzum tercüme.

Abstract

The love of Islamic societies for the Prophet can be clearly observed in every field of activity of the society, from visual arts to architecture, from individual and social relations to literature. Especially in literary works, love and reverence are expressed with artistic attention. Numerous works, both in verse and prose, have been produced across various literary genres, including na't, mawlid, hilye, siyar, and mirajiyya, all with the aim of comprehending and venerating the Prophet of Islam. Al-Kawîqib al-Durriyya fi Medhi Hayri al-Bariyya, authored by Muhammad b. Sâid al-Bûsûrû in Arabic during the 7th century A.H., is among the most accomplished examples of the poetry written in honour of the Prophet. The literary piece titled Qasidah Al-Burdah has been translated into several languages including English, French, Persian and Urdu. It has significantly impacted Turkish literature, and various poets and authors have translated and commented on it in both verse and prose throughout different periods. One such example is the translation of Qasidah Al-Burdah by Alî b. İsmâîl Babadaghî, for whom no biographical information is available. The translation, which is

* Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, e-posta: turkoglu5858@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-6203-6717.

currently only known in one copy, comprises 165 couplets in total. This research investigates the verse translation composed by Alî b. İsmâîl Babadağhî, evaluating its form and content. The translated text of the translation is subsequently presented.

Keywords: Classical Turkish literature, Alî b. İsmâîl Babadağhî, Bûsîrî, Qasidah Al-Burdah, verse translation.

Giriş

İslam toplumlarının Hz. Peygamber'e duyduğu sevgi, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında O'nu konu edinen oldukça zengin bir literatürün doğmasına zemin hazırlamıştır. İslam peygamberinin hayatı ve geride bıraktığı miras, estetik kaygılar da göz önünde bulundurulurken edebiyatçıların üzerine düşündükleri ve bu minvalde eserler verdikleri bir konu hâline gelmiştir. Hz. Peygamber'in hayatının her bir dönemi, doğumu, peygamberlikle müjdelenmesi, katıldığı savaşlar, hicreti, mucizeleri gibi birçok konu hakkında mevlid, mirâciyye, na't, şemâil, hicret-nâme, siyer, gazavât-nâme türünde manzum ve mensur birçok eser kaleme alınmıştır. Bu türden eserlerin odak noktasında, İslam dininin Hz. Peygamber'e attığı değer ve Müslüman toplumların O'na karşı duyduğu derin muhabbet yer almaktadır.

Hz. Peygamber'e karşı duyulan bu samimi muhabbetin ve hürmetin yansımaları, henüz peygamber hayattayken kaleme alınan edebî eserlerde görülmeye başlanmıştır. Ka'b b. Zühayr (öl. 24/645) ve Hassan b. Sâbit (öl. 54/674) gibi Câhiliye dönemi Arap yarımadasının önemli şairleri, Hz. Peygamber için şiirler yazmış ve O'nun taltiflerine mazhar olmuşlardır. Hz. Peygamber sevgisi ekseninde şekillenerek şöhreti yazıldığı dili, dönemi ve coğrafyayı aşan eserler kaleme alınmıştır. Bu bağlamda akla gelen öncelikli eserlerden olan *Kasîde-i Bürde*, Arap edebiyatında Hz. Peygamber için yazılan manzumelerin en seçkin örneklerindedir.

1. Kasîde-i Bürde'ye Dair

Kasîde-i Bürde adıyla şöhret bulan iki manzume vardır. Bu manzumelerin ilki, İslamiyet öncesi Arap şairlerinden olan Ka'b b. Zühayr'e aittir. Câhiliye döneminin en tanınmış ediplerinden Zühayr b. Ebû Sülmâ'nın ölümünden önce oğulları Kâ'b ve Büceyr'e, Hz. Peygamber'i rüyasında gördüğünü ve gelecek olan peygambere tabi olmaları gerektiği tavsiyesinde bulunur. Kâ'b ve Büceyr, Medine'ye varmak üzere yola koyulurlar. Kâ'b, Medine yakınlarında bir yerde kalır. Kardeşi Büceyr ise Medine'ye gidip Hz. Peygamber ile görüşür ve Müslüman olur. Bu durumu öğrenen Kâ'b b. Zühayr, kendi kardeşi ve Hz. Peygamber hakkında yergi içerikli bir şiir kaleme alır. Bunun üzerine Hz. Peygamber'in, Kâ'b'ın öldürülmesi emrini verdiği rivayet edilmiştir. Kâ'b b. Zühayr'e bir mektup gönderen Büceyr, müşrik saflarında olan bazı şairlerin öldürülmesi emrinin verildiğini fakat yaptıklarından nedamet duyup Hz. Peygamber'in yanına gelerek af dileyenlerin affedildiğini bildirir ve kendisinin de af talebinde bulunması gerektiğini salık verir. Kâ'b b. Zühayr, bunun üzerine bir sabah namazı vaktinde Mescid-i Nebevî'ye girerek yüzü örtülü bir vaziyette Hz. Peygamber'in huzuruna varır ve Kâ'b b. Zühayr'in yaptıklarından pişmanlık duyduğunu, tevbe edip Müslüman olmak istediğini ve bu talebinin kabul görüp görmeyeceğini sorar. Resûlullâh, talebinin kabul gördüğünü söyleyince yüzündeki örtüyü kaldırır ve kendini tanıtır. Kâ'b b. Zühayr meşhur kasidesini bu esnada okumuştur. Bu şiiri çok beğenen Hz. Peygamber, "Bürde" adı verilen hırkasını çıkarıp Kâ'b b. Zühayr'in omuzlarına koymuştur. Bu hadiseye binaen kasideye "Kasîdetü'l-bürde" veya başlangıç ifadesine göre "Bânet Sü'âd" ismi verilmiştir (Demirayak, 2001, s. 566-67).

Kasîde-i Bürde adıyla bilinen kasidelerden bir diğeri de Mısır'da dünyaya gelen sûfî şair Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî'ye (öl. 696/1297) aittir. Hz. Peygamber'in övgüsü için

kaleme aldığı ve Türkçeye “yaratılanların en hayırlısını öven inci yıldızlar” (Sezer, 2000, s. 65) şeklinde tercüme edilen el-Kevâkibü’l-dürriye fî medhi hayri’l-beriyye ismini verdiği kaside, kafiye (revî) harfi mîm (ا) olduğu için *el-Kasîdetü’l-mîmiyye* olarak da bilinir. Bûsûrî’nin dücâr olduğu bir hastalıktan şifa bulmasına vesile olduğu için de Kasîdetü’l-bürde adıyla şöhret bulmuştur. Fakat Kâ’b b. Züheyr’in kasidesi de aynı adla anıldığından karışıklığa meydan vermemek için Bûsûrî’ninki daha çok Osmanlı kültür muhitinde Kasîdetü’l-bür’e şeklinde anılmışsa da literatürde *Kaşîdetü’l-bürde* olarak bilinmektedir (Kaya, 2001, s. 568).

Kasîde-i Bürde, edebî kıymetleri haiz bir eserdir fakat asıl şöhretini, yazılış sebebinin anlatıldığı rivayete borçludur. Bûsûrî, hayatının belli bir döneminde felçli olarak yaşamıştır. Bir akşam vaktinde bu hastalıktan kurtulmak ümidiyle Allah’a niyazda bulunur. O gece rüyasında Hz. Peygamber’i görür. Hz. Peygamber, Bûsûrî’den kendisi için kaleme aldığı şiiri okumasını ister. Bûsûrî, O’nun için birçok şiir yazmıştır ancak hangisini okuması gerektiğini bilmemektedir. Bunun üzerine kasidenin ilk beytini Hz. Peygamber, şiirin devamını ise Bûsûrî okur. Kaside okunduktan sonra Resûl-i Ekrem, hırkasını (bürde) çıkarıp Bûsûrî’nin üstüne örter ve vücudunun felçli kısmını elleriyle mesheder. Bûsûrî, uykudan uyandığında felçten kurtulduğunu görür. Bu hadisenin kulaktan kulağa yayılmasından sonra kaside *Kasîdetü’l-bürde* adıyla meşhur olur. Anlatılan bu hadise, her ne kadar menkıbe hüviyetini almış olsa da konuyla ilgili kaynaklarda bu şiir sayesinde hastalıktan kurtulma motifi daima vurgulanmaktadır (Kaya, 2001, s. 568).

Aruzun basit bahri, *müstef’ilün fâ’ilün müstef’ilün fe’ilün* kalıbı ile yazılan *Kasîde-i Bürde’nin* kafiyesi ise meksur mîm (ا) harfidir. (Sezer, 1985, s. 192). Beyit sayısı nüshalara göre 160-165 beyit arasında değişmektedir. Bununla birlikte eski kaynakların çoğunda 160 beyit olarak yer almıştır. On bölümden oluşan *Kasîde-i Bürde* klasik Arap kaside tarzındadır. Bölümler ve beyit dağılımları şu şekildedir: 1. Bölüm (1-12. beyitler) Hz. Peygamber’e duyulan özlem. 2. Bölüm (13-28. beyitler) Nefsin özellikleri ve ondan duyulan şikâyet. 3. Bölüm (29-59. beyitler) Hz. Peygamber’in övgüsü. 4. Bölüm (60-71. beyitler) Hz. Peygamber’in doğumu ve o esnada yaşanan olağanüstü hadiseler. 5. Bölüm (72-91. beyitler) Hz. Peygamber’e ait mucizeler. 6. Bölüm (92-105. beyitler) Kur’an-ı Kerîm’in faziletleri. 7. Bölüm (106-118. beyitler) Hz. Peygamber’in Mirac gecesi yaşadığı olaylar. 8. Bölüm (119-140. beyitler) Hz. Peygamber’in katıldığı savaşlar. 9. Bölüm (141-152. beyitler) Nedamet ve ümit. 10. Bölüm (153-162. beyitler) Yakarış (Kaya, 2001, s. 568).

Yüzyıllardır İslam coğrafyasının birçok bölgesinde hüsnükabulle karşılanan; bayram, düğün, cenaze, sünnet merasimleri gibi Müslümanlar tarafından önem atfedilen özel günlerde okunan bu eser, kurgu ve üslup yönünden de oldukça sağlamdır. Lirizmin bariz bir şekilde hissedildiği kaside hem kaleme alındığı dönemde hem de sonraki asırlarda büyük bir teveccühe mazhar olmuştur (Kaya, 2001, s. 568).

Kasîde-i Bürde, Urduca, Malayca, Farsça, Pencapça, Peştuca gibi doğu kökenli dillerin yanı sıra Latince, Grekçe, Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca gibi batı dillerine de birçok defa tercüme edilmiştir. Diğer Müslüman toplumlarda olduğu gibi Türk şair ve nasirler tarafından da büyük ilgi görmüştür. Bu ilginin neticesinde eserin birçok Türkçe şerhi ve tercümeleri kaleme alınmıştır (Şahin, 1997, s. 43; Kaya, 2001, s. 569). Bu tercüme ve şerhlerin¹ tespit edilebilenlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

Kasîde-i Bürde Şerhleri:

Le’âlî, Ahmed b. Mustafa (öl. 1563), *Şerh-i Kasîde-i Bürde* (Kahraman, 1997); Mehmed Ma’rûf b. Mehmed Şerîf et-Trabzonî (öl. 1593), *Şerh-i Kasîde-i Bürde*; Şeyhülislâm

¹ *Kasîde-i Bürde’nin* tercüme ve şerhlerinin daha geniş ve kronolojik listesi için bk. (Yazar, 2011; Taşdelen, 2020).

Bâlîzâde Mustafa b. Bâlî b. Süleymân Rumî (öl. 1662), *Şerh-i Kasîde-i Bürde*; Yahyâ b. Abdullâh (XVII. yüzyıl-I. Ahmed devri), *Tercümetü'l-Esrâr fî Medhi Seyyidi'l-Ebrâr*; Mustafa b. Ahmed Bosnevî (XVII. yüzyıl-IV. Mehmed devri), *Zübdetü'ş-Şürûhu't Türkiyye*; Rızâ'î, Seyyid Hasan b. Abdurrahman Aksarayî (öl. 1669), *Miftâhü's-Sa'âde* (Cankurt, 2014); Şeyh Abdullâh b. Şeyh Ahmed (öl. 1728), *İrşâdiyye (Şerh-i Kasîde-i Bürde)*; Şeyh Abdullâh b. Şeyh Ahmed (öl. 1728), *Cübbe Şerh-i Kasîde-i Bürde*; Mekkî Mehmed Efendi İstanbulî (öl. 1797), *Teveşül (Şerh-i Kasîde-i Bürde)*; İskilipli Abdülkadir (öl. 1852'den sonra), *Kasîde-i Bürde Şerhi* (Yüksel, 2022); Muhammed Fevzî b. Ahmed et-Tavasî (öl. 1900), *Miftâhu'n-Necât*. (Kuzubaş, 2007); Prevezeli Âbidin Paşa b. Ahmed Dino (öl. 1906), *Terceme ve Şerh-i Kasîde-i Bürde* (Harman, 2004); Akhisarlı Hâfız İsmâil Nazîf b. Muhammed Efendi (öl. 1790'dan sonra), *İklîdü's-Sa'âde* (Özcan, 2019); Kayacağî Süleymân Efendi (öl. ?), *Şerh-i Kasîde-i Bürde*; Osmân Tefvîk (öl. ?), *Şerh-i Kasîde-i Bürde Terceme-i Mücmeli*; Hasan Fehmî b. Mollâ Mustafa Efendi (öl. ?), *Mecma'u'l-Fezâil*; Kastamonulu Hocazâde Mehmed b. Ali Senâî b. Ebîbekr b. Abdülbâkî (öl. ?), *Kasîde-i Bürde*; Türk-zâde Hacı Mehmed Ziyâüddîn (ö. ?), *Kasîde-i Bürde Şerhi*; Rusçuklu Mehmed Hayrî (öl. ?), *Kasîde-i Bürde Şerhi*.

Daha yakın dönemlerde ise Rahmi Serin, Fevzi Aksoy ve Mehmet Balcı gibi isimler tarafından *Kasîde-i Bürde* şerhleri kaleme alınmıştır.

Kasîde-i Bürde Tercümeleri:

İzmitli Şehzâde (öl. 1444), *Tecüme-i Kasîde-i Bürde*, (Öntürk, 2021); Abdurrahîm Karahisarî (öl. 1483'ten sonra), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Ertaylan, 1960; Kahraman, 1997). Kemâl Paşazâde, Şemseddîn Ahmed b. Süleymân b. Kemâl Paşa (öl. 1533), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Günaydın, 1995; Saraç, 1994); Zâtî (öl. ?), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Taşdelen, 2020); Ahmed Rıdvân (öl. 1528-1538 arası), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Koç, 2018); Müftüzâde (...) b. Halîl (öl. ?), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*; Le'âlî, Ahmed b. Mustafa Saruhânî (öl. 1563), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*. (Kahraman, 1997); Ebü's-Senâ Ahmed Şemseddîn Sivasî (öl. 1597), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Albayrak Sak, 2014); Esâsî Efendi (öl. 1631'den evvel), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Albayrak Sak, 2019); Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi (XVII. yy), *Kasîde-i Bürde Tercümesi* (Yazar, 2018); Hüseyinî, Seyyid Hüseyin b. Seyyid Alî el-Amasî (öl. 1650'dan sonra), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*; Divitçizâde Mehmed Tâlib Üsküdarî (öl. 1679), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*; Sükûnî, Şeyh Muhammed Efendi (öl. 1692), *Dürre*, (*Tercüme-i Kasîde-i Bürde*); Paşasaraylı Fazlî Efendi (öl. ?), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Kaplan, 2021); Abdülhay Celvetî (öl. 1705), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*. (Ayçiçeği, 2016); Nahîfî, Süleymân b. Abdurrahmân b. Sâlih el-İstanbulî- (öl. 1738), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Keskinsoy, 2011); Abdullâh Efendi el-Hulvî (öl. 1746), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Koyuncu, 2022); Salâhî, Abdullâh Selâhaddîn-i Uşşâkî, (öl. 1782), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Yıldız, 2022); Ahmed Arîfî (öl. 1781'den sonra), *Tercüme-i Kasîdetü'l-Bürde*; İsmâil Müfid Efendi b. Ali el-İstanbulî (öl. 1803), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Yıldız, 2022); Na'imî (öl. ?), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*. (İlhan, 2017); Nihâdî (öl. ?), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Kaplan, 2021); Sayrafî Mehmed (öl. ?), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Kaplan, 2022); Halepli Kudsizâde Kadîrî (öl. ?), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde* (Yıldız, 2022); Hâfız Mehmed Hayrî Efendi (öl. ?), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*; Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (öl. 1892), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*. (Ayçiçeği, 2015); Konyalı Fahreddîn Efendi (öl. 1950), *Tercüme-i Kasîde-i Bürde*.

Adı anılan bu şerhlerin ve tercümelerin haricinde, yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerde, şârihi veya mütercimi belirsiz muhtelif tercüme ve şerhler yer almaktadır. Devam eden araştırmalar neticesinde de *Kasîde-i Bürde*'nin bugüne kadar bilinmeyen ya da neşredilmemiş yeni tercümelere ve şerhleri gün ışığına çıkmaktadır. Yeni tespit edilenlerden biri olarak çalışmaya konu olan Alî b. İsmâil Babadağî'nin tercümesi de çalışmamızın devamında şekil ve içerik yönünden incelenerek tercümenin çeviri yazılı metnine yer verilecektir.

2. Alî b. İsmâîl Babadağî ve Kasîde-i Bürde Tercümesi

2.1. Alî b. İsmâîl Babadağî

Alî b. İsmâîl Babadağî, nisbesinden anlaşıldığı ve tercümede kendisinin de “Babadaâî diyârı tercüme itdi bu ebyâtı” şeklinde ifade ettiği gibi Babadağî'ndandır. Bölge hakkında kısaca bilgi vermek gerekirse Babadağî, adını Rumeli diyarının Türklüğü benimsemesinde oldukça fazla hizmetleri olan ve o bölge civarında bir yere defnedilen Sarı Saltuk Baba'dan almıştır. Sonraki dönemlerde Türkmenler tarafından burası vatan edinilmiştir. Babadağî ve çevresi, Çelebi Sultan Mehmed devrinde Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. 1878 yılında Berlin Antlaşması ile Dobruca bölgesinin Romanya'ya bırakılmasından sonra Osmanlı Devleti'nden ayrılmıştır (Aktepe, 1991, s. 371-72).

Taradığımız biyografik kaynaklarda Alî b. İsmâîl Babadağî hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Bununla birlikte Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ'*sında Babadağî kasabasından Hâce İsmâîl Efendi² adlı bir şahıstan bahsetmektedir. Aşağıda genel hatlarıyla biyografisinden bahsedilen bu şahsın *Kasîde-i Bürde'*yi nazmen tercüme ettiğine dair bir bilgi verilmemiş ve şairlik yönünden de hiç bahsedilmemiştir. Dolayısıyla bu zâtın *Kasîde-i Bürde* mütercimi Alî b. İsmâîl Babadağî ile aynı kişi olma ihtimaline temkinli yaklaşılması gerektiği kanaatindeyiz. Mevcut veriler ışığında, Alî b. İsmâîl Babadağî'nin biyografisi hakkında kesin bilgilere ulaşmak mümkün olmamıştır.

2.2. Kasîde-i Bürde Tercümesi'nin Şekil Özellikleri ve İçeriği Hakkında

Alî b. İsmâîl, *Kasîde-i Bürde'*yi tercüme etmeden önce eserin orijinal metnini Arapça olarak vermiştir. Arapça metnin bitiminde kırmızı mürekkeple yazılmış üç beyit yer almaktadır. Bu beyitlerin ilk ikisinde Allah'a niyaz eden mütercim, üçüncü beyitte ise adını ve memleketini söyledikten sonra *Kasîde-i Bürde'*yi gücü yettiği ölçüde tercüme edeceğini belirtir:

*Dağı ben 'aşîyi yâ Rab habîbine bağışla sen
İrer benden aña her ân nice yüz biñ tahîyyâtı*

*Ki dünyâda vü uhrâda kullı olam kapusunda
Sürem yüz pâyine her dem benem ednâ-yi zerrâtı*

*Alî bin İsmâîl zârî gücü yitdügi miqdârı
Babağâğı diyârı tercüme itdi bu ebyâtı* (165-67)

² Hâce İsmâîl Efendi (Babadağî): Nisbesini Romanya'nın Dobruca bölgesinde bulunan eski bir Türk yerleşim merkezi olan Babadağî'nden alan Osmanlı âlimlerinden İsmail Babadağî Efendi, ilk tahsil yıllarından sonra 1695 senesinde Şeyhülislâm Feyzullah Efendi vesilesiyle girdiği imtihandan başarılı olmuş ve Sultan Bayezid Medresesi'nde eğitimine devam etmiştir. Aynı yıl Şeyhülislâm Feyzullâh Efendi'nin yanında memuriyete başlamıştır. 15 Ocak 1704'te Gâzî Paşa Medresesi'ne görevlendirilmiştir. 25 Ekim 1707 tarihinde Hisâlî Mehmed Ağa Medresesi'ne ve 4 Nisan 1711 tarihinde Bâzîrgânbaşı Medresesi'ne müderris olmuştur. 1714 yılında bu medresedeki görevine son verilmiş ve yine aynı tarihte Şeyhülislâm Ankaravî Mehmed Efendi Medresesi'ne atanmıştır. 1717'de buradaki görevinden ayrılmış, Bayezid'teki Şahkulu Medresesi'ne tayin edilmiştir. Aynı yılın mayıs ayında Şeyhülislâm Abdullah Efendi aracılığıyla Sultan Bayezid Medresesi'ne yeni görevine atanan İsmail Efendi, 1719 yılında Sarây-ı Atık'te hocalık görevine tayin edilmiştir. Aynı yılın kasım ayında Sahn-ı Semâniyye Medresesi'ne ve daha sonra Pîri Paşa Medresesi'ne atanmıştır. Bunun yanı sıra bir diğer vazife olarak 1722 senesinde Sarây-ı Cedîd hazîne odası hocalığı ile vazifelendirilmiştir. Bu görevi sürdürürken aynı yılın haziran ayında Rüstem Paşa Medresesi müderrisi olmuştur. Ekim 1725'te Sultan Ahmed Medresesi'ne atanmış ve 1727'de kendisine Süleymâniye Medresesi müderrisliği görevi verilmiştir. Ardından Selanik vilâyetine kadı olarak atanan İsmâîl Efendi, görev yerine giderken 1727'de ölmüştür. Vefat yeri olan Tekirdağ'a defnedilmiştir. İsmâîl Efendi, ilim ve faziletle meşhur, güzel ahlak sahibi bir zât idi (Şeyhî Mehmed Efendi, 2018, s. 3215).

Alî b. İsmâîl'in eserin başında Arapça olarak toplu bir şekilde verdiği *Kasîde-i Bürde'nin* beyit sayısı 160'tır. Tercüme metni ise 165 beyitten müteşekkildir. Arapça metnin sonuna dâhil ettiği ve kendisine ait muhtasar bilgileri ihtiva eden, yukarıda yer verdiğimiz beyitlerin haricinde 160. ve 161. beyitler de kaynak metinden bağımsız olarak dört halife ve sahabe övgüsü için yazılmıştır. *Kasîde-i Bürde'nin* 160 beytinin tamamı Alî b. İsmâîl tarafından tercüme edilmiş, yukarıda beyit numaralarını verdiğimiz beş beyit ise tercümeden bağımsız olarak nazmedilmiştir.

Kasîde-i Bürde, arûzun "müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fe'ilün" kalıbı ile yazılmıştır. Alî b. İsmâîl, tercümesinde divan şairleri tarafından pek rağbet görmeyen ve işlek olmayan bu kalıp yerine hezec bahrinin "mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün" kalıbını tercih etmiştir. Mütercimim kaynak metindekinden farklı bir arûz kalıbı tercih etmesinin sebebi, oluşabilecek muhtemel arûz hatalarını en aza indirmek arzusu olabilir. Tercümenin kimi beyitlerinde arûz hataları görülmekle birlikte mütercimim arûza tatbiki konusunda başarılı olduğu söylenebilir. Birkaç beyitte hece eksikliği veya fazlalığından kaynaklanan hataları görmek mümkündür:

*Zahîre almadum zühdi muqaddem bâr-i mevtümden
Ne şâ'im oluben kıldum ki fırsatdan gayrı tâ'âtı* (28)

Vezin, beytin ikinci mısraında hece fazlalığı nedeniyle aksamaktadır.

*Dağı bağlardı idlâ'ün hacet ile 'ibâdetde
Dürüldi na'im bögrü giderdi cû'ün âfâtı* (30)

Bu beytin ikinci mısraında ise hece eksikliğinden kaynaklanan bir aksaklık vardır. Bu mısraıda tamir yoluna gidilmiş ve anlam, vezin gözetilerek yapılan tamamlamalar köşeli parantez [] içinde verilmiştir. "Dürül[ür]di na'im bögrü giderdi cû'ün âfâtı".

Tercümenin kimi beyitlerinde zihaf uygulamaları dikkat çekmektedir. Aşağıda verilen beytin ikinci mısraında yer alan "âlî" kelimesinin ikinci hecesinin (-li) vezin zaruretinden kısa okunması gerekmektedir. Zihaf uygulamaları, çeviri yazılı metinde eğik (italik) olarak yazılmıştır.

*Dağı yâ Rabb râzî ol Ebû Bekr ü 'Ömer'den sen
Dağı 'Osmân 'Alî'den vir bulara 'âlî râyâtı* (161)

Yukarıda verilen örneklerde de görüleceği üzere, mütercimim arûz uygulamalarında görülen birtakım hatalar, metnin bütünlüğünü ve ahengini ihlal edecek ölçüde olmadığı gibi nicelik yönünden de büyük bir yekûn oluşturmamaktadır.

Alî b. İsmâîl, vezinde olduğu gibi kafiye konusunda kaynak metne sadık kalmamıştır. Tercüme, *Kasîde-i Bürde'nin* aslı kafiye harfi olan mîm (م) yerine revî harfi te (ت) olan mücerred kafiye ile kafiyeleşmiştir. Mütercim, kafiye bulmakta zorlanmamış ve metnin ahengine hâlel getirmeyecek şekilde aynı kelimeleri birden çok defa kafiye olarak kullanmıştır. Metinde "zât, ikâmât" kelimelerini beşer; "beyânât, âlâmât, şefâ'ât, âyât" kelimelerini dörder; "lezzât, cehâlât, delâlât, hasârât, kerâmât, hâlât, zerrât" kelimelerini üçer; "şehâdât, makâlât, şehvât, 'adâvât, fesâdât, hatîât, dalâlât, gâyât, hayâlât, isbât, râyât, inâyât, harâbât, asvât" kelimelerini ise ikişer defa kafiye kelimesi olarak tercih etmiştir.

Alî b. İsmâîl tercümesini, beyitlerde ele alınan konuların bütünlüğünü dikkate alarak altı farklı başlık altında yedi bölüme ayırmış ve bu şekilde tertip etmiştir. Beyit numaralarına göre eserin bölüm başlıkları şu şekildedir:

1. Bölüm: 1-28. beyitleri ihtiva eden bu bölümde herhangi bir başlıklandırmaya yer verilmemiştir.
2. Bölüm: **Faşl-ı Fî-Medhü'n-nebiyy 'aleyhi's-selâm** (29-58. beyitler).
3. Bölüm: **Faşl-ı Fî-Mevlûdu'n-nebiyy 'aleyhi's-selâm** (59-75. beyitler).
4. Bölüm: **Faşl-ı Fî-Hicretü'n-nebiyy 'aleyhi's-selâm** (76-106. beyitler).
5. Bölüm: **Faşl-ı Fî-Mu' cizâtu'n-nebiyy 'aleyhi's-selâm** (106-117. beyitler).
6. Bölüm: **Faşl-ı Fî-Ğazavâtu'n-nebiyy 'aleyhi's-selâm** (118-139. beyitler).
7. Bölüm: **Faşl-ı Du' â-yı Nâzım Raḥmehû ve Necâtuhû** (140-165. beyitler).

Agâh Sırrı Levend (1988, s. 80), divan edebiyatındaki tercüme faaliyetlerini dört madde hâlinde şu şekilde tasnif etmektedir:

a. Metnin aslına sadık kalarak kelime kelime yapılan tercümeler. b. Kelime kelime olmamakla birlikte, metnin aslına uygun olarak yapılan tercümeler. c. Anlam aktarımı şeklinde yapılan tercümeler. d. Anlamı genişleterek yapılan tercümeler.

İlk maddede değinilen tercümelere klasik Türk edebiyatının ilk dönemlerinde yapılan Kurân-ı Kerim çevirileri örnek teşkil eder. Sonraki dönemlerde "satırası tercüme" şeklinde terimleşen Kurân-ı Kerim tercümelerinin, Arapça metnin altına Türkçe karşılığının kelime kelime yazılması şekline icra edildiği görülür. İkinci maddede değinilen tercüme biçimi ise, kaynak metnin hedef dile aslî hüviyetinin değiştirilmeden anlam olarak aktarılması şeklinde yapılır. Bu tercüme şeklinde asıl olan mütercim kaynak metnin anlam bütünlüğüne sadık kalması ve böylece metni anlayabildiği biçimde tercüme etmesidir. Bu tür çevirilerde mütercim, bazen kaynak metinde yer alan kelime ve terkipleri metinde yer aldığı hâliyle kullanarak kimi zaman da kaynak metindeki kelime ve terkiplerin tekrarından kaçınıp bu ibarelerin hedef dildeki karşılıklarını bulup kullanmak şeklinde uygulamalarda bulunabilir.

Alî b. İsmâîl'in tercümesinde, manzum metinlerin hedef dile nazmen aktarılmasında yaşanan zorluklar, tercümenin muhtelif beyitlerinde bariz bir şekilde görülebilmektedir. Mütercim, kimi beyitlerde kaynak metnin kelime kadrosunu mümkün mertebe muhafaza etmeye gayret etmiştir. Aşağıda verilen beyit, mütercimin bu uygulamasına örnek teşkil etmektedir.

فَلَا تُرْمُ بِالْمَعَاصِي كَسْرَ شَهْوَتِهَا إِنَّ الطَّعَامَ يُقْوِي شَهْوَةَ النَّوْمِ

Me' âşîyle taleb itme bu nefsin şehveti kesrûñ

Yedirdükce ta' âm nehme daḥı artar çü şehvâtı (17)

Arapça beytin kelime kadrosu ile tercümede yer alan kelimeler mukayese edildiğinde me' âşî (مَعَاصِي), şehvet (شَهْوَةٌ), keşr (كَسْر), ta' âm (طَّعَام), nehm (نَوْم) kelimeleri, her iki metinde de aynı şekilde yer almaktadır. Mütercim, kaynak metnin kelime kadrosunu olabildiğince koruyarak anlamın dağılmasına müsaade etmemiş ve vezinde oluşabilecek muhtemel aksaklıkların da kısmen önüne geçebilmiştir. Bunu yanı sıra mütercimin kaynak metinde yer alan bazı kelimelere karşılık bulmak noktasında zorlandığı ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Örnek olarak seçtiğimiz beyit üzerinden gösterilen bu tercih, tercümenin birçok beytinde kendini göstermektedir.

Mütercimin, sayısı az olmakla birlikte, kaynak metindeki kelimelerin hiçbirini tekrar etmeden yaptığı beyit tercümeleri de vardır. Aşağıda verilen örnek beyitte kaynak metin ile tercüme metin arasında hiçbir ortak kelime bulunmamaktadır.

أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تَلْقَاءِ كَاطِمَةٍ وَأَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظُّلْمَاءِ مِنْ إِضْمٍ
 Veyâ yil esdüğinden mi durur ez-cânib-i maḥbûb
 Karanlık gicede berḳ mi irişdürdi beşârâtı (2)

Yukarıda zikrettiğimiz tercüme hususiyetleri göz önünde bulundurulduğunda, Alî b. İsmâîl'in tercümesinde kaynak metnin aslına sadık kalınarak beyit beyit tercüme edilmiştir. Mütercimim anlam aktarımı yaparken olabildiğince anlaşılır bir dil kullanmaya gayret ettiği ve bunda da kısmen başarılı olduğu söylenebilir. Tercümede, kaynak metnin vezni ve kafiyesi aynen takip edilmese de bu durum anlamda bir savrukluğa sebebiyet vermemiştir.

3. Nüsha Tavsifi

Alî b. İsmâîl Babadağ'ı'nın *Kasîde-i Bürde Tercümesi*'nin haberdar olabildiğimiz tek nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi "TY 7389" numarada kayıtlı mecmuada 1b-11b varakları arasındadır. Her sayfasında ortalama 17 satır bulunan nüsha, harekeli nesih yazı ile kaleme alınmıştır. Metnin 1b varağında kırmızı mürekkeple yazılmış "Hâzâ Kaşîdetü'l Bür'e ma'a't-tercemetihâ" başlığı yer almaktadır. Başlıkta olduğu gibi metin içerisindeki diğer başlıkların yazımında da kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Metnin yazılış tarihi ile ilgili herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

1. Çeviri Yazılı Metin

Hâzâ Kaşîdetü'l-bür'e ma'a't-tercemetihâ

Bi'smi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

[7a]

أَمِنْ تَدَكُّرِ جِيرَانٍ بِذِي سَلَمٍ مَرْجَتْ دَمْعًا جَرَى مِنْ مُقْلَةٍ بِمِ

1. Göñül ḥalt eyledüñ eşküñ diyemedi bu ḥâlâtı
Tezekkür itmedin miydi Selem'deki cemâ'atı

أَمْ هَبَّتِ الرِّيحُ مِنْ تَلْقَاءِ كَاطِمَةٍ وَأَوْمَضَ الْبَرْقُ فِي الظُّلْمَاءِ مِنْ إِضْمٍ

2. Veyâ yil esdüğinden mi durur ez-cânib-i maḥbûb
Karanlık gicede berḳ mi irişdürdi beşârâtı

أَيْحَسَبُ الصَّبُّ أَنَّ الْحُبَّ مُنْكَتِمٌ مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِمٍ

3. 'Aceb n'oldı ki bu dîdeñ ağlama dise hep ağlar
İfâkat eylemez ḳalbüñ daḥı örter ḥaserâtı

أَيْحَسَبُ الصَّبُّ أَنَّ الْحُبَّ مُنْكَتِمٌ مَا بَيْنَ مُنْسَجِمٍ مِنْهُ وَمُضْطَرِمٍ

4. Şanur mısıñ eyâ 'aşık bu 'aşkı müstetir olur
Aḳan yaşın şınıḳ ḳalbüñ ider bunlar beyânâtı

لَوْلَا الْهَوَى لَمْ تُرْفَقْ دَمْعًا عَلَى طَلَلٍ وَلَا أَرُقْتَ لِذِكْرِ الْبَانِ وَالْعَلَمِ

5. Muḥabbet olmasa döker idüñ yaşı Talel üzre
Uyandırmaz 'alem-bānuñ seni hem zıkr-i ḳāmâtı

فَكَيْفَ تُنْكِرُ حُبًّا بَعْدَ مَا شَهِدْتَ بِهِ عَلَيْنِكَ عُذُولَ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ

6. Niçe inkâr idersin sen bu sendeki olan 'aşkı
Dem-i sâ'il seḳam 'âdil ider bunlar şehādâtı

- فَكَيْفَ تُنْكِرُ حُبًّا بَعْدَ مَا شَهِدْتَ بِهِ عَلَيَّكَ عُذُولَ الدَّمْعِ وَالسَّقَمِ
7. Dağı işbât ider hüznün yanağın sarı gül gibi
Hem eşkün 'aneme beñzer budur 'aşkûn 'alâmâtı
- نَعَمْ سَرَى طَيْفٍ مِّنْ هَوَى فَارَقَنِي وَالْحُبَّ يَغْتَرِضُ اللَّدَاثَ بِالْأَلَمِ
8. Belî geldi hayâli yâr beni çün eyledi îkâz
Muhabbet i' tirâz ider elemle cümle lezzâtı
- يَا لَأَيْمِي فِي الْهَوَى الْعُدْرِيَّ مَيِّئِي إِلَيْكَ وَلَوْ أَنْصَفْتُ لَمْ تَلْمِ
9. Beni 'aşkımda zem iden kabûl eyle benüm 'özrüm
Eger inşâfuñ olsaydı ider miydün semâtâtı
- عَدَّتْكَ خَالِي لَا سَرَى بِمُسْتَتِرٍ عَنِ الْوَشَاةِ وَلَا دَائِي بِمُنْحَسِمِ
10. Sirâyet eylesün hâlüm saña ey lâ'im-i vâşî
Degüldür müstetir sırrum 'idâdan var delâlâtı
- مَخَضَّتْنِي النُّصْحَ لَكِن لَسْتُ أَسْمَعُهُ إِنَّ الْمُحِبَّ عَنِ الْعُدَالِ فِي صَمَمِ
11. Hülûs üzre çü nuş itdün velîkin diñlemem anı
Muhib şâğırdur a' dâdan işitmez hiç maqâlâtı
- أَتِي إِتْهَمْتُ نَصِيحَ الشَّيْبِ فِي عَذْلِي وَالشَّيْبَ إِعْدُ فِي نُصْحِ عَنِ التُّهْمِ
12. Naşihat itdi şeyb nâşih ben anı töhmete şaydum
Meger töhmetden eb' admış idermiş hoş şıyânâtı
- فَإِنْ أَمَّارَتِي بِالسُّوءِ مَا إِنْعَطْتُ مِنْ جَهْلِهَا بِنَذِيرِ الشَّيْبِ وَالْهَرَمِ
13. Benüm bu nefsi emmârem naşihat hiç kabûl itmez
Ki bilmez neznini şeybün çün ekberdür cehâlâtı
- وَلَا أَعِدْتُ مِنَ الْفِعْلِ الْجَمِيلِ قَرَى ضَيْفِ الْمِ بَرَّاسِي غَيْرِ مُحْتَشِمِ
14. Dağı hazır da itmedi misâfir çün güzel ef'âl
Nüzül itdi başım üzre ider mevte işârâtı
- لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَيَّ مَا أَوْقَرُهُ كَتَمْتُ سِرًّا بَدَا لِي مِنْهُ بِالْكُفْمِ
15. Eger bilseydüm ol zâyfa çü ta'zîm itmeyeceğim
Be-gâyet setr iderdüm de görünmezdi hayâlâtı
- مَنْ لِي بِرَدِّ جَمَاحٍ مِنْ عَوَائِتِهَا كَمَا يُرَدُّ جَمَاحُ الْخَيْلِ بِالْأَجْمِ
16. Kim olur ki baña zâmin hilâf-ı nefsi red eyle
Nitekim red olur anuñ oyânile dâlâlâtı
- فَلَا تَرْمُ بِالْمَعَاصِي كَسْرَ شَهْوَتِهَا إِنَّ الطَّعَامَ يُقْوِي شَهْوَةَ النَّهْمِ
17. Me'âşîyle taleb itme bu nefsin şehveti kesrün
Yedirdükce ta'âm nehme dağı artar çü şehvâtı
- [7b]
- وَالنَّفْسُ كَالطِّفْلِ إِنْ تُهْمَلَهُ سَبَّ عَلَى حُبِّ الرِّضَاعِ وَإِنْ تَفَطَّمَهُ يَنْفَطِمِ
18. Ki şîr-ğorde gibidür nefsi büyür terk eylemez anı
Eger faşl eylesen bir dem bırağur pes o 'adâtı

- فَاصْرِفْ هَوَاهَا وَحَادِرَ أَنْ تَوَلَّيَهُ إِنَّ الْهَوَىٰ مَا تَوَلَّىٰ يُصِمُّ أَوْ يَبْصِمُ
19. Hevâsından anı meyl it ki olmaya saña hâkim
Ki hâkim olduğu şey'e iriştirür hasârâtı
- وَرَاعِيهَا وَهِيَ فِي الْأَعْمَالِ سَائِمَةٌ وَإِنْ هِيَ اسْتَحَلَّتِ الْمَرْعَىٰ فَلَا تُسْمِي
20. Da' iyyet eyle hem nefsi şağın terk itme mer' âda
Bir a' mâli sever zîrâ olur anuñ hûkûdâtı
- كَمْ حَسَنْتَ لَدَّةً لِلْمَرْءِ قَاتِلَةً مِنْ حَيْثُ لَمْ يَدُرْ أَنْ السُّمُّ فِي الدَّسَمِ
21. Saña çok lezzeti şerri güzel idüp irür mekri
Leziz şey'de durur zehri anuñ çoğdur 'adāvâtı
- وَإِخْشَ النَّسَائِسَ مِنْ جُوعٍ وَمِنْ شُبْعٍ قُرْبَ مَخْمَصَةٍ شَرًّا مِنَ النَّحْمِ
22. Hazer eyle sen açlığda vü toğluğunda mekrinden
İderler saña çok kere bular gizlü fesādâtı
- وَاسْتَفْرِغِ الدَّمْعَ مِنْ عَيْنٍ قَدْ اِمْتَلَأَتْ مِنَ الْمَحَارِمِ وَالرَّمَّ جَمِيَّةَ النَّدَمِ
23. Dağı döke yaşı gözünden çü taldı mehârimden
Mülâzım eyle hem nedemi ide hıfz vehâmâtı
- وَخَالَفِ النَّفْسَ وَالشَّيْطَانَ وَاعْصِيهِمَا وَإِنْ هُمَا مَخْضَاكَ النَّصِيحَ فَاتَّبِعْهُمَا
24. Dağı hulf eyle nefsiñe vü şeytâna olup 'âşî
Ne deñlü itseler nuşhı ider soñra hıyânâtı
- وَلَا تُطِعْ مِنْهُمَا خَصْمًا وَلَا حَكَمًا فَأَنْتَ تَعْرِفُ كَيْدَ الْخَصْمِ وَالْحَكْمِ
25. İtâ' at eyleme aşlâ bularuñ hûkmine kaç' â
Bilürsin mekrüñ anlaruñ ider şerre delâlâtı
- اسْتَغْفِرِ اللَّهَ مِنْ قَوْلٍ بِلَا عَمَلٍ لَقَدْ نَسَيْتَ بِهِ نَسْلًا لِذِي عُقْمٍ
26. Umaram mağfiret Hâk'dan 'amelsiz söz içün zîrâ
Nesil nisbet idüp 'uğuma itdüm ben hağî'âtı
- أَمْرُكَ الْخَيْرُ لَكِنْ مَا انْتَمَرْتَ بِهِ وَمَا اسْتَقَمْتُ فَمَا قَوْلِي لَكَ اسْتَقِمْ
27. Saña emr eyledüm hayrı velî ben işledüm şerri
Tariğ-i müstağim üzre hem itmedi iğâmâtı
- وَلَا تَرَوْدَتْ قَبْلَ الْمَوْتِ نَافِلَةٌ وَلَمْ اصْلَحْ سِوَىٰ فُرْصٍ وَلَمْ اصْمُ
28. Zahîre almadum zühdi muğaddem bâr-i mevtümden
Ne şâ'im oluben kıldum ki fırsatdan ğayrı tã' âtı³

Faşl-ı Fî-Medhû'n-nebiyy 'aleyhi's-selâm

- ظَلَمْتُ سُنَّةَ مَنْ أَحْيَى الظَّلَامَ إِلَىٰ أَنْ اسْتَكْتَفَتْ قَدَمَاهُ الضَّرْمَ مِنْ وَرَمٍ
29. Çü zulm itdüm o şâhuñ sünnetine zulmeti enver
Şişince pây ider idi 'ibâdetde iğâmâtı

³ Mısraın vezni aksamaktadır.

- وَشَدُّ مِنْ سَعَبٍ احْتِشَاءُهُ وَطَوَى تَحْتِ الْحَجَّارَةِ كَثُفًا مُتْرَفَ الْأَدَمِ
30. Dağı bağlardı idlâ' uñ hâcer ile ' ibâdetde
Dürül[ür]di na'îm bögrî giderdi cû' uñ âfâtı
- وَرَاوَدْتُهُ الْجِبَالَ الشَّمُّ مِنْ ذَهَبٍ عَنِ نَفْسِهِ فَأَرَاهَا أَيَّمَا شَمَمٍ
31. Olup altun yüce tağlar taleb itdiler o şâhı
Yüzün döndürdi almadı görüñ işbu kemâlâtı
- وَأَكَّدَتْ زُهْدَهُ فِيهَا ضَرُورَتُهُ إِنَّ الضَّرُورَةَ لَا تَعْدُو عَلَى الْعِصَمِ
32. Zârûret-i hâlde zühdini pes anda eyledi te'kid
Ki zîrâ 'işmet ehline degül 'âlem zârûrâtı
- وَكَيْفَ تَدْعُو إِلَى الدُّنْيَا ضَرُورَةٌ مَنْ لَوْلَاهُ لَمْ تُخْرَجِ الدُّنْيَا مِنَ الْعَدَمِ
33. Kâbûl ider mi dünyânıñ 'aceb zehrini ol zât kim
Eger olmasa olmazdı bu dünyânıñ mevcûdâtı
- مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنَيْنِ وَالنَّفْلَيْنِ وَالْقَرِيبَيْنِ مِنْ غُرَبٍ وَمِنْ عَجَمٍ
34. Muḥammed seyyididir mefḥaridür ins ile cinnün
Dağı sultân-ı kevneyndür ki şâdıkdur risâlâtı
[8a]
- نَبِيُّنَا الْأَمِيرُ النَّاهِي فَلَا أَحَدٌ أَبْرَ فِي قَوْلٍ لَا مِنْهُ وَلَا نَعِمَ
35. Nebîmüz âmir ü nâhî andan olmadı aşdağ
Kimesne nefy-i işbâtda çü kâṭı' dur maḳâlâtı
- هُوَ الْحَبِيبُ الَّذِي تُرَجَى شَفَاعَتُهُ لِكُلِّ هَوْلٍ مِنَ الْأَهْوَالِ مُقْتَحِمٍ
36. Habîb oldur ṭabîb oldur keremler umaruz andan
Cemî'i şiddet-i hevlden necât ider şefâ'âtı
- دَعَا إِلَى اللَّهِ فَالْمُسْتَمْسِكُونَ بِهِ مُسْتَمْسِكُونَ بِحَبْلِ غَيْرِ مُنْقَصِمٍ
37. Bizi da'vet ider Ḥaḳḳ'a bes idün i' tişâm añâ
İdenler i' tişâm añâ ebeden görmez dâlâlâtı
- فَاقِ النَّبِيِّينَ فِي خَلْقٍ وَفِي خُلُقٍ وَلَمْ يُدَاوَهُ فِي عِلْمٍ وَلَا كَرَمٍ
38. Nebîler üzre 'âlîdür ki şeklinde vü ḥulḳında
Karîb olmaz añâ birisinün 'ilm [ü] kerâmâtı
- وَكُلُّهُمْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ مُلْتَمِسٌ غَرْفًا مِنَ الْبَحْرِ أَوْ رَشْفًا مِنَ الدِّيمِ
39. Dağı bu cümle mürseler didiler baḫr-i 'ilmünden
Bîrer ḳaṭre içüp ḳana ḳamunuñ bu murâdâtı
- وَوَاقِفُونَ لَدَيْهِ عِنْدَ حَدِّهِمْ مِنْ نُقْطَةِ الْعِلْمِ أَوْ مِنْ شَكْلَةِ الْحِكْمِ
40. Ḥuzûrunda ḳamu mürsel merâtibince durur anuñ
Müşâbih nokṭa-i 'ilme ider anuñ hükûmâtı
- فَهُوَ الَّذِي تَمَّ مَعْنَاهُ وَصُورَتُهُ ثُمَّ اصْطَفَاهُ حَبِيبًا بَارِئُ النَّسَمِ
41. Odur ma'nâda vü şûretde zîrâ cümleden ekmel
İdindi Ḥaḳ ḥabîb anı ki cāmî' dür kemâlâtı
- مُنَزَّرَةٌ عَنِ شَرِيكَ فِي مَحَاسِنِهِ فَجَوْهَرُ الْحُسْنِ فِيهِ غَيْرُ مُنْقَسِمٍ

42. Şerîki yok güzellikte degüldür münkasim hüsnî
İrerdî görenün cânı uçardı göge zerrâtı
دَعَّ مَا ادَّعَتْهُ النَّصَارَى فِي نَبِيِّهِمْ وَأَحْكُمُ بِمَا شِئْتُمْ مَدْحًا فِيهِ وَاحْتِكُمُ
43. Ko İsa'ya Nasarâ'nun didigün dime medhinde
Murâduñ ne ise hüküm it tecävüz itme âdâtı
وَأَنْسُبُ إِلَى ذَاتِهِ مَا شِئْتُمْ مِنْ شَرَفٍ وَأَنْسُبُ إِلَى قَدْرِهِ مَا شِئْتُمْ مِنْ عَظْمٍ
44. Dağı zâtına kııl nisbet ne dilersin şerâfından
‘Azîmlikden dağı kudretde yok aqşâ-yı gâyâtı
فَإِنَّ فَضْلَ رَسُولِ اللَّهِ لَيْسَ لَهُ حَدٌّ فَيُغْرَبُ عَنْهُ نَاطِقٌ بِفَمٍ
45. Çü taḥkîk fazlına had yok durur Allâh resûlünün
Çü zâhir eyle nâḥika ki zirâ yok niḥâyâtı
لَوْ نَاسَبَتْ قَدْرَهُ آيَاتُهُ عَظْمًا أَحْيَا اسْمُهُ جِئِن يُدْعَى دَارِسَ الرَّمَمِ
46. Münâsib olsa qadrine ‘alâmâtı ululuğdan
İder ihyâ anuñ ismi nidâ olduqda emvâtı
لَمْ يَمْتَحِنًا بِمَا تَعْيَا الْعُقُولُ بِهِ حِرْصًا عَلَيْنَا فَلَمْ نَرْتَبْ وَلَمْ نَهَم
47. ‘âkıl âciz olan şeye bizi ol itmedi teklîf
Ki tâ şeq itmeyelüm biz didi âsân ‘ibârâtı
أَعْيَا الْوَرَى فَهُمْ مَعْنَاهُ فَلَيْسَ يُرَى فِي الْقُرْبِ وَالْبُعْدِ فِيهِ غَيْرُ مُنْفَجِمٍ
48. Pes ‘âciz oluben maḥlûk ki ma‘nâ-yı Muḥammed’de
Karîbinden ba‘îdinden kıılır ‘âciz ḥayâlâtı
كَالشَّمْسِ تَظْهَرُ لِلْعَيْنَيْنِ مِنْ بُعْدٍ صَغِيرَةٍ وَتُكَلُّ الطَّرْفَ مِنْ أَمَمٍ
49. Güneş gibi olur zâhir ba‘îdden gözlesin anı
Karîbinden men‘ider ‘aynı ki şâfî nûr durur zâtı
وَكَيْفَ يُدْرِكُ فِي الدُّنْيَا حَقِيقَتَهُ قَوْمٌ نِيَامَ تَسَلَّوْا عَنْهُ بِالْحُلْمِ
50. Ne vechle bile anuñ ḥaḳîkat-i aşlını bir kavm
Ki düşde gördiler andan bu dünyâda işârâtı
فَمَنْ لَغُ الْعِلْمِ فِيهِ أَنَّهُ بَشَرٌ وَأَنَّهُ خَيْرُ خَلْقِ اللَّهِ كُلِّهِمْ
51. Şuna bâliğ olur ‘ilmün bu dünyâda beşerdür ol
Dağı hem ḥayr-ı ḥalku’l-lâh budur zâhirdür âyâtı
وَكُلُّ آيٍ أَتَى الرَّسُولَ الْكِرَامَ بِهَا فَإِنَّمَا اتَّصَلَتْ مِنْ نُورِهِ بِهِمْ
52. Dağı hem mu‘cizâtı getürdi anı mürseller
Muḥammed nûridur cümle görünür ḥalka âyâtı
فَإِنَّهُ شَمْسٌ فَضْلٍ هُمْ كَوَاكِبُهَا يُظْهِرُنْ أَنْوَارَهَا لِلنَّاسِ فِي الظُّلَمِ
53. Kim oldur şems-i fazlu’l-lâh kevâkib gibi mürseller
Ziyâsıdur kıılan envâr ki arş u ferş ü cennâtı
أَكْرَمَ بِخَلْقِ نَبِيِّ زَانَهُ خُلُقٍ بِالْحُسْنِ مُشْتَمِلٍ بِالْبِشْرِ مُنْسِمٍ

54. ' Aceb Allâh kerem ıulıña kim [hem] nebîdür ol
Müzeyyen hüsn-i hulııla yüzi mevşûf beşâşâtı
كَالزَّهْرِ فِي تَرْفٍ وَالْبَدْرِ فِي شَرْفٍ وَالْبَحْرِ فِي كَرَمٍ وَالذَّهْرِ فِي هَمَمٍ
55. Çiçek gibi nu'ûmetde bedr gibi şerâfetde
Dehir gibi çü himmetinde baır gibi seřâvetde
كَأَنَّهُ وَهُوَ فَرْدٌ مِنْ جَلَالَتِهِ فِي عَسْكَرٍ حِينَ تَلْقَاهُ وَفِي حَشَمٍ
56. Mülâkı olduğı demde [de] ' askerüñ iře ol
Dağı gûyâ ĥadem iře odur anuñ celâlâtı
كَأَنَّمَا اللُّوْلُؤُ الْمَكْنُونُ فِي صَدَفٍ مِنْ مَعْدِنِي مَنْطِقٍ مِنْهُ وَمُبْتَسِمٍ
57. Ki gûyâ incüdür mestûr ki revnağ-dih şadef işe
Çün ol ma' den-i mantııdan ider ĥalğa beyânâtı
لَا طَيِّبٌ يَغْدِلُ ثُرْبًا ضَمَّ أَعْظَمَهُ طَوِيى لِمُنْتَشِقٍ مِنْهُ وَمُلْتَمِمْ
58. Müsâvî râyiĥa yoıdur türâbınuñ riyâĥına
Sa' âdet şem iden câna öpen câna o ravzâtı
فَإِشْرَاقُ الْفَيْضِ فِي الْوَجْهِ كَالنَّوَارِ فِي الْوَجْهِ كَالنَّوَارِ فِي الْوَجْهِ كَالنَّوَارِ فِي الْوَجْهِ
- Faşl-ı Fî Mevlûdu'n-nebiyy 'aleyhi's-selâm**
59. Çü zâhir oldı mevlûdi o şâhuñ aşl-ı pâkinden
Ey Evvel ü [ey] âĥir bize [sen] eyle şefâ' âti⁴
يَوْمَ تَفْرَسَ فِيهِ الْفُرْسُ أَنَّهُمْ قَدْ أَنْزَرُوا بِحُلُولِ الْبُؤْسِ وَالنَّقَمِ
60. Şu günde doğdı kim kamu bildiler ehl-i Fûrs
Şedâyid geldi bildiler dağı küfrüñ uıubâtı
وَبَاتَ إِيوَانُ كِسْرَى وَهُوَ مُنْصَدِعٌ كَشَمَلِ أَصْحَابِ كِسْرَى غَيْرِ مُلْتَمِمْ
61. Yıııldı köşki Kisrâ'nuñ o günde munsadi' oldı
Tağıldı ' askeri anuñ göreydiñ bu ĥarâbâtı
وَالنَّارُ حَامِدَةٌ الْأَنْفَاسِ مِنْ أَسْفٍ عَلَيْهِ وَالنَّهْرُ سَاهِي الْعَيْنِ مِنْ سَدَمٍ
62. Söğündi yanılı nâruñ kesildi hem şuyı nehrüñ
Kamu maĥzûn olup itdiler anda âh u ' âĥâtı
وَسَاءَ سَاوَةٌ أَنْ غَاضَتْ بِحَيْرَتِهَا وَرَدَّ وَارِدَهَا بِالْعَيْظِ حِينَ ظَمِي
63. Yoı oldı Sâve'nün baıri kamu maĥzûn olup ehli
Varan aña girü döndi şusuz taı oldu kâmâtı
كَأَنَّ بِالنَّارِ مَا بِالنَّارِ مِنْ بَلَلٍ حُزْنَا وَبِالنَّارِ مَا بِالنَّارِ مِنْ ضَرَمٍ
64. Ki gûyâ nâre ĥâşıl oldı şudaki ruĥûbetden
Dağı ĥâşıl şuda nâruñ yubûsetle ĥarârâtı
وَالجِنَّ تَهْتَفُ وَالْأَنْوَارُ سَاطِعَةٌ وَالْحَقُّ يَظْهَرُ مِنْ مَعْنَى وَمِنْ كَلِمٍ
65. O gice cin ü hâtifden dağı envâr-ı sâtı' kim
Resûlüñ şıdıına tâ kim bular itdi delâlâtı

⁴ Mısram vezni kusurludur.

عَمُوا وَصَمُّوا فَأِعْلَانُ الْبَشَائِرِ لَمْ تُسْمَعْ وَبَارِقَةُ الْإِنْدَارِ لَمْ تُشَمَّ
66. Şağır kör oldu küfr ehli beşārātuñ zuhûrunda
Görüp de qorqmadılar hiç bular bunca ‘alāmâtı

مِنْ بَعْدِ مَا أَخْبَرَ الْأَقْوَامَ كَاهِنُهُمْ بِأَنَّ دِينَهُمُ الْمَعْوَجَّ لَمْ يَفْمَ
67. Didi küffāra aḥbārı o dem kāhinleri o anda
Degildür dīnīñüz toğrı daḥı olmaz iḳāmātı

وَبَعْدَ مَا عَايَنُوا فِي الْأَفُقِ مِنْ شُهَبٍ مُنْقَضَةٍ وَفَقَّ مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ صَنَمٍ
68. Daḥı nār atdılar gökden şeyātīñ üzre ol gice
Yıqıldı nice büt-ḥāne gör imdi ḥaserātı

[9a]
حَتَّىٰ غَدَا عَنْ طَرِيقِ الْوَحْيِ مُنْهَزِمٌ مِنَ الشَّيَاطِينِ يَفْقُو إِثْرَ مُنْهَزِمٍ
69. Pes andan qorqdı şeyḫānlar qaçup vaḥyūñ ṭarīḳinden
Biri birinūñ ardınca iderlerdi ḥuṭūvātı

كَأَنَّهُمْ هَزَبًا أَبْطَالُ أَبْرَهَةَ أَوْ عَسْكَرٌ بِالْحَصَىٰ مِنْ رَاخَتَيْهِ رُمِي
70. Bular beñzer hezīmetde Necāşī'nün şüca'ına
Daḥı ol 'askere ṭaşı nebinūñ atdı rāḥātı

تَبَدُّا بِهِ بَعْدَ تَسْبِيحِ بَطْنَيْهِمَا تَبَدُّ الْمُسَبِّحِ مِنْ أَحْشَاءِ مُلْتَقِمٍ
71. Çü tesbīḥ eyledi aḥcār Resûl'ūñ dest-i baṭnunda
Semek baṭnunda dönüp itdi tesbīḥ [ü] münācātı

جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الْأَشْجَارُ سَاجِدَةً تَمْشِي إِلَيْهِ عَلَى سَاقٍ بِلَا قَدَمٍ
72. O şāhuñ da'vetine geldi eşcār eyleyüp secde
Qademsüz sāk üstünde gelüp itdi şehādātı

كَأَنَّمَا سَطَرَتْ سَطْرًا لِمَا كَتَبَتْ فُرُوعُهَا مِنْ بَدِيعِ الْخَطِّ فِي اللَّقْمِ
73. Ki ana ḥaṭ çeküp geldi budaqları ṭarīḳ üzre
Dönüp gitdi Resûl'e şıdḳ için itdi işbātı

مِثْلَ الْعِمَامَةِ أَلَى سَارٍ سَائِرَةٌ تَقْوِيهِ حَرَ وَطَيْسٍ لِلْهَجِيرِ حَمِي
74. Kim ol şol buluda beñzer yürürdi bile üstünde
İderdi ḥıfz anı şemsūñ doḳunmazdı harārātı

أَقْسَمْتُ بِالْقَمَرِ الْمُنْشَقِّ إِنَّ لَهُ مِنْ قَلْبِهِ نَسْبَةً مَبْرُورَةَ الْفَسَمِ
75. Qasem iderem ol aya kim oldı iki pāre ol
Resûl'ūñ ḳalbi mensûbdur ol aya gör bu āyātı

Faşl-ı Fî-Hicretü'n-nebiyy 'aleyhi's-selām

وَمَا حَوَى الْعَارَ مِنْ خَيْرٍ وَمِنْ كَرَمٍ وَكُلُّ طَرْفٍ مِنَ الْكُفَّارِ عَنْهُ عَمِي
76. Daḥı ḥulf iderem ḥayr u kerem cem' eyledi ol gār
Qamu küffār olup a' mā girü döndi diyüp anı

فَالصِّدْقُ فِي الْغَارِ وَالصِّدْقُ لَمْ يَرْمَا وَهُمْ يَقُولُونَ مَا بِالْغَارِ مِنْ أَرَمٍ
77. Mağara içre şıdḳıla bile Şıddīḳ olup sākin

- Didi yok kimse kâfirler gözükmeydi yüce zâtı
- طُنُّوا الْحَمَامَ وَظَنُّوا الْعُنْكَبُوتَ عَلَى خَيْرِ الْبَرِيَّةِ لَمْ تَنْسُجْ وَلَمْ تَحْمِ
78. Şunu zan itdiler kâfir cemâ'at 'ankebûd ile
Ki nesc itmez tavâf itmez pes ol hayrî'l-beriyâyı
- وَقَايَةُ اللَّهِ أَغْنَتْ عَنْ مُضَاعَفَةِ مِنَ الدُّرُوعِ وَعَنْ عَالٍ مِنَ الْأَطْمِ
79. Ganî itdi anı Allâh ki kat kat giymeden zırhı
Dağı 'âlî haşûnlardan yetişdürdi himâyâtı
- مَا سَامَنِي الدَّهْرُ ضَيْمًا وَاسْتَجَرْتُ بِهِ إِلَّا وَبِلْتُ جَوَارًا مِنْهُ لَمْ يُضَمِّ
80. Baña zulm itmedi ezmân taleb itdüm civârını
Civârında o şâhuñ ben kamu buldum sa'âdeti
- وَلَا التَّمَسُّتُ عَنِّي الدَّارَيْنِ مِنْ يَدِهِ إِلَّا اسْتَلَمْتُ النَّدَى مِنْ خَيْرِ مُسْتَلَمٍ
81. Taleb itdüm dağı dünyâ vü 'uqbânuñ gımâsını
Yerinden ağız ü kabz itdüm anuñ cümle 'aşıyyâtı
- لَا تُنْكِرِ الْوَحْيَ مِنْ رُؤْيَاهُ إِنَّ لَهُ قَلْبًا إِذَا نَامَتِ الْعَيْنَانِ لَمْ يَنِمِ
82. Sen inkâr eyleme rü'yâdaki vahyüñ uyursa ol
Bilür kalbi anuñ Hağ'dan işârâtı 'ibâdâtı
- وَدَاكَ جَيْنَ بُلُوغٍ مِنْ نُبُوتِهِ فَلَيْسَ يُنْكَرُ فِيهِ حَالٌ مُخْتَلِمٍ
83. Nübüvvetden bülûğunda idi rü'yâdaki vahyi
Olunmaz ol zamân inkâr görenden işbu hâlâtı
- تَبَارَكَ اللَّهُ مَا وَحْيٍ بِمُكْتَسَبٍ وَلَا نَبِيٍّ عَلَى غَيْبٍ بِمُتَّهَمٍ
84. Ulu Allâh ki fazl ider degül vahyi anuñ kesbi
Nebîler müttehem olmaz dise gaybîden beyânâtı
- [9b]
- كَمْ أَبْرَأْتُ وَصَبَا بِاللَّمْسِ رَاحَتُهُ وَأَطْلَقْتُ أَرْبًا مِنْ رِبْقَةِ اللَّمَمِ
85. O şâhuñ kefinüñ meshi çok emrâza şifâ oldu
Necât buldı nice mecnûn gelüp 'aql virür âyâtı
- وَأَحْيَيْتِ السَّنَةَ الشَّهْبَاءَ دَعْوَتُهُ حَتَّى حَكَّتْ غُرَّةً فِي الْأَعْصُرِ الدُّهُمِ
86. Dağı hem eyledi ihyâ du'âsı kaht olan 'âmı
Siyâh ezmânda ki ebyâz gibi bitdi nebâtâtı
- بِعَارِضٍ جَادٍ أَوْ خَلَّتِ الْبَطَاحُ بِهَا سَيِّبٌ مِنَ الْيَمِّ أَوْ سَيْلٌ مِنَ الْعَرَمِ
87. Bulutlar yağdırup yağmur olunca vâdîler deryâ
Şañursın seyl-i 'Arim o haddendür mezîdâtı
- دَعْنِي وَوَصْفِي آيَاتٍ لَهُ ظَهَرَتْ ظُهُورَ نَارِ الْقِرَى لَيْلًا عَلَى عَلَمِ
88. Qo vaş idem o şâhuñ zâhir olan mu'cizâtı
'Iyân oldu misâfir nâr gibi kuşl-i âyâtı
- فَالدُّرُّ يَزْدَادُ حُسْنًا وَهُوَ مُنْتَظِمٌ وَلَيْسَ يَنْقُصُ قَدْرًا غَيْرَ مُنْتَظِمِ
89. Olur hüsnî ziyâde dürrüñ olursa eger manzûm
Çü manzûm olsa noğşân olmaz anuñ qadr-i hey'eti

- فَمَا تَطَّأُولُ أَمَالِ الْمَدِيحِ إِلَى مَا فِيهِ مِنْ كَرَمِ الْأَخْلَاقِ وَالشَّيْمِ
90. Yetişmez ‘aklı meddâhuñ o şāhuñ itmege vaşfuñ
Şîfât u hüsn-i hulkımı nihâyetsiz kemâlâtı
- آيَاتُ حَقِّ مِنَ الرَّحْمَنِ مُخَدَّنَةٌ قَدِيمَةٌ صِفَةُ الْمُؤْصُوفِ بِالْقَدَمِ
91. Hüdâ’nuñ âyeti hağdur kelâmıdır şîfâtıdır
Kadîmdür zâtına kâ’im budur toğrı ‘ibârâtı
- لَمْ تَقْتَرِنُ بِزَمَانٍ وَهِيَ تُخْبِرُنَا عَنِ الْمَعَادِ وَعَنْ عَادٍ وَعَنْ إِرَمَ
92. Muğârin olmadı ezmâna virür o haber bize
Geçenlerden gelecekden ider dürlü beyânâtı
- دَامَتْ لَدَيْنَا فُفَاقَتْ كُلُّ مُعْجَزَةٍ مِنَ النَّبِيِّينَ إِذْ جَاءَتْ وَلَمْ تَدْمِ
93. Ki dâ’imdür hem ‘âlîdür nebîler mu‘cizâtundan
Ki zirâ kılmadı dâ’im bularuñ hiçbir âyâtı
- مُحَكَّمَاتٌ فَمَا تُبْقِينَ مِنْ شَبِّهِ لِذِي شِقَاقٍ وَمَا تَبْغِينَ مِنْ حَكَمِ
94. Dağı mümkindür âyâtı komadı şübhe işkâya
Dağı hâkim taleb itmez çü yok gayrıya hacâtı
- مَا حُورِبَتْ قَطُّ إِلَّا عَادَ مِنْ حَرْبٍ أَغْدَى الْأَعَادِي إِلَيْهَا مُلْقَى السَّلَامِ
95. Mu‘ârız olmadı kimse olup ‘âciz sezâ idüp
Rücû‘ itdi olup teslîm iden aña ‘adâvâtı
- رَدَّتْ بِلَاغَتُهَا دَعْوَى مُعَارِضِهَا رَدَّ الْعُيُورِ يَدَ الْأَجَانِي عَنِ الْحُرَمِ
96. Belîğdür red ider da‘vâsını i‘râz idenlerüñ
Gayûruñ reddi gibi mağreminden hep cinâyâtı
- لَهَا مَعَانٍ كَمَوْجِ الْبَحْرِ فِي مَدَدٍ وَفَوْقَ جَوْهَرِهِ فِي الْخُسْنِ وَالْقِيمِ
97. Me‘ânisi anuñ deryâ gibi emvâc-ı keşretde
Cevâhirlerden ‘âlîdür hem anuñ hüsn-i râyâtı
- فَمَا تُعَدُّ وَلَا تُحْصَى عَجَائِبُهَا وَلَا تُسَامَ عَلَى الْإِكْتِسَارِ بِالسَّلَامِ
98. ‘Acâyibi anuñ çoğdur ki ‘addolmaz hisâb olmaz
Kırâ’at iden anı çok ki hiç görmez melâlâtı
- قَرَّتْ بِهَا عَيْنُ قَارِيهَا فَقُلْتُ لَهُ لَقَدْ ظَفِرْتُ بِحَبْلِ اللَّهِ فَاعْتَصِمِ
99. Münevver olur anuñla kırâ’at ide anuñ çeşmi
Kasemler iderem aña bulur Hağ’dan hidâyâtı
- إِنْ تَنَلَّهَا خَيْفَةٌ مِنْ حَرِّ نَارِ لَطَى أَطْفَأَتْ نَارَ لَطَى مِنْ وَرْدِهَا الشَّيْمِ
100. Eger anı oğursan sen cehennem nârı havfindan
Sögündürür anı nârı vürûdnuñ bürûdâtı
- كَأَنَّهَا الْحَوْضُ تَبْيِضُ الْوُجُوهُ بِهِ مِنَ الْعُصَاةِ وَقَدْ جَاءَهُ كَأَلْحَمَمِ
101. Ki gûyâ havz gibi eyler beyâz yüzüñ günâhkâruñ
Kömürler gibi geldükde gider cümle kûdûrâtı
- [10a]
وَالصِّرَاطِ وَالْمِيزَانَ مَعْدَلَةً فَالْقِسْطُ مِنْ غَيْرِهَا فِي النَّاسِ لَمْ يَنْمِ

102. Şırâta mîzân gibi ‘adli hidâyetdür kamu nâsa
Çü yokdur anuñ ğayrı ‘adâletde iķâmâtı
لَا تَعْجَبَنَّ لِخَسُودٍ رَاحٍ يُنْكَرُهَا تَجَاهُلًا وَهُوَ عَيْنُ الْحَاقِقِ الْفَهِيمِ
103. Ta‘accüb itme inkârıñ hasûduñ fehmi mâhirdür
Bilür Haķ olduğuñ anda ğaseddendür cehâlâtı
فَدُّ تُنْكَرُ الْعَيْنُ صَنْوَاءُ الشَّمْسِ مِنْ رَمِدٍ وَيُنْكَرُ الْقَمُّ طَعْمُ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ
104. Ki her göz ağrıdan inkâr ider şemsüñ ziyâsını
Sakâmetden dehân inkâr ider envâ‘-ı lezzâtı
يَا خَيْرَ مَنْ يَمَّمُ الْعَافُونَ سَاحَتَهُ سَعْيًا وَفَوْقَ مُتُونِ الْأَيْتِقِ الرُّسْمِ
105. Elâ ey ğayr-ı ğalku‘l-lâh saña muhtâc durur cümle
Kimi râcil kimi râķib umar fażl u ‘inâyâtı
وَمَنْ هُوَ الْآيَةُ الْكُبْرَى لِمُعْتَبِرٍ وَمَنْ هُوَ النَّعْمَةُ الْعُظْمَى لِمُعْتَبِرٍ
106. Veyâ âyât-ı kübrânuñ ğayırlısı olan Aĥmed
Çü sensin ni‘met-i ‘uzmâ bize eyle şefâ‘ âtı
فَاشِلْ-1 Fİ-MU‘ CİZÂTU’N-NEBİYY ‘ALEYHI’S-SELÂM
- سَرَيْتَ مِنْ حَرَمٍ لَيْلًا إِلَى حَرَمٍ كَمَا سَرَى الْبَدْرُ فِي دَاجٍ مِنَ الظُّلَمِ
107. Sirâyet eyledüñ ey şâh gice Ka‘be’den Kudüs’e
Ķaranlık gicelerde bedr ider eyle sirâyâtı
وَبِتَّ تَرْقَى إِلَى أَنْ نَلْتِ مَنْزِلَةً مِنْ قَابِ قَوْسَيْنِ لَمْ تُنْزَكْ وَلَمْ تُرْمِ
108. Ol gice vâşıl olduñ sen makâm-ı *kâbe kavseyne*⁵
Kimesne irmedi oldur maķâmıñ nihâyâtı
وَقَدَّمْتُكَ جَمِيعُ الْأَنْبِيَاءِ بِهَا وَالرُّسُلُ تَقْدِيمَ مَخُومٍ عَلَى خَدَمِ
109. Saña ol gicede hep itdi enbiyâ [vü] mürsel[in]
İderler eyle maĥdûmlar ğadem üzre reâyâtı
وَأَنْتَ تَخْتَرِقُ السَّبْعَ الطَّبَاقَ بِهِمْ فِي مَوْكِبٍ كُنْتَ فِيهِ صَاحِبَ الْعِلْمِ
110. Daĥı kaķ‘ eyledüñ seb‘a semâvâtı idüp mi‘râc
Pes ol cem‘-i ‘azîm içre çü gezdüñ ‘arş u cennâtı
حَتَّى إِذَا لَمْ تَدْعُ شَأْوَ الْمُسْتَبِقِ مِنَ الدُّنْوِ وَلَا مَرْقَى لِمُسْتَنْزِمِ
111. Ki terk itmeyince bir nihâyet müstebîķ için
Ķarıbden bir daĥı mis‘ad ola ğayruñ derecâtı
حَفَظْتِ كُلَّ مَقَامٍ بِالْإِضَافَةِ إِذْ نُودِيَتْ بِالرَّفْعِ مِثْلَ الْمُفْرَدِ الْعِلْمِ
112. Çü ĥıfz itdüñ maķâmâtıñ cemi‘ isin izâfetle
Ki zîrâ ref‘ ile oldı nidâ cümle mekânâtı
كَيْمَاتُ فُورٍ بَوْصَلٍ أَيْ مُسْتَبِرٍ عَنِ الْعُيُونِ وَسِرِّ أَيْ مُكْتَتِمِ
113. Senüñ neylüñ için vaşla ‘uyûndan müstetirdür ol

⁵ “... iki yay aralığı kadar...” Kur’ân-ı Kerîm, Necm 53/9.

Dağı mahrem olup sırra şühûd itdün yüce zâtı

- فَحَزْتُ كُلَّ فَخَارٍ غَيْرِ مُشْتَرِكٍ وَجُزْتُ كُلَّ مَقَامٍ غَيْرِ مُزْدَحَمٍ
114. Çü cem' itdün kamu fahr evzân şeyi bilâ-şirket
Tecavüz eyledün tenhâ kamu tenhâ maqâmâtı
- وَجَلَّ مَقْدَارُ مَا وُلِّيتَ مِنْ رُتَبٍ وَعَزَّ إِذْرَاكُ مَا أُولِّيتَ مِنْ نِعَمٍ
115. 'Azîmdür kadri vâlî olduğun şeyde merâtibden
Kimesne bilmedi in'âm olduğun 'aţâyâtı
- بُشْرَى لَنَا مَعْشَرَ الْإِسْلَامِ إِنَّ لَنَا مِنَ الْعِنَايَةِ رُكْنًا غَيْرَ مُنْهَدِمٍ
116. Beşâretdür eyâ mü'min qarındaşlar bizüm içün
'Inâyetden çü rükn olur ki yoq hedm-i ħarâbâtı
- لَمَّا دَعَا اللَّهُ دَاعِينَآ لِيَطَاعِهِ بِأَكْرَمِ الرُّسُلِ كُنَّا أَكْرَمَ الْأُمَمِ
117. Nidâ itdügi dem Allâh ħabîbe ekremü'r-rüsül
Kamu ümmetden ekrem oluben bulduq kerâmâtı

[10b]

Faşl-ı Fî-Ġazavâtü'n-nebiyy 'aleyhi's-selâm

- رَاعَتْ قُلُوبَ الْعِدَا أَنْبَاءَ بَعَثْتَهُ كَنَبَاءٍ أَجْفَلَتْ غَفْلًا مِنَ الْعَنَمِ
118. 'Idânuñ qalbini qorqutdı şâhuñ bi'şet aĥbârı
Nitekim qorqudur ğuflı o dem arslanuñ aşvâtı
- مَا زَالَ يَلْقَاهُمْ فِي كُلِّ مُعْتَرِكٍ حَتَّى حَكَّوْا بِالْفَنَاءِ لَحْمًا عَلَى وَصَمٍ
119. Mülâkî oldı küffâra o server her me'ârikde
Ve şanem üzre laĥm-veş rumĥıla a'dâ mişâlâtı
- وَوُثُوا الْفِرَارَ فَكَادُوا يَغْطِطُونَ بِهِ أَشْنَاءَ شَالَتْ مَعَ الْعُقْبَانَ وَالرَّحِمِ
120. Firârı sevdiler küffâr ĥased itdiler a'zâya
Ki ref' oldı tıyûr ile ki ĥiç qalmanı zerrâtı
- تَمْضِي اللَّيَالِي وَلَا يَدْرُونَ عِدَّتَهَا مَا لَمْ تَكُنْ مِنْ لَيَالِي الْأَشْهُرِ الْخُرْمِ
121. Geçirdi nice mäh eyyâm 'idâ bilmezdi a'dâduñ
Ger olmasa leyâlü'l-ĥurum gör imdi bu ĥasârâtı
- كَأَنَّمَا الدِّينُ ضَيْفٌ حَلَّ سَاحَتَهُمْ بِكُلِّ قَرْمٍ إِلَى لَحْمِ الْعِدَى قَرَمٍ
122. Ki ğüyâ dîn misâfir nâzil oldı dâr-ı a'dâya
Şu seyyid ile bile çoqdur 'idâ laĥmine şehvâtı⁶
- يَجْرُ بَحْرَ حَمِيسٍ فَوْقَ سَابِحَةٍ يَزِمِي بِمَوْجٍ مِنَ الْأَبْطَالِ مُلْتَطِمٍ
123. Çeker ceyš baĥre ol seyyid zuhûri câriyet üzre
Atarlar rumĥı a'dâya şücâ' ider şecâ'âtı

مِنْ كُلِّ مُنْتَدِبٍ لِلَّهِ مُخْتَسِبٍ يَسْطُو بِمُسْتَأْصِلٍ لِكُفْرٍ مُصْطَلِمٍ

⁶ Bu mısradâ vezin aksamaktadır.

124. Bular kâ'im durur Allâh didiler ecri 'indi'l-lâh
'Alâ cism-i 'adûvvu'l-lâh ururlar dürlü âlâtı
حَتَّىٰ عَدَّتْ مِائَةَ الْإِسْلَامِ وَهِيَ بِهِمْ مِنْ بَعْدِ غُرْبَتِهَا مَوْصُولَةٌ الرَّجْمِ
125. Ola tâ milletü'l-İslâm bulalar rahmete vâşıl
Çün evvelden ğarîb idi bular itdi iķâmâtı
مَكْفُوعَةٌ أَبَدًا مِنْهُمْ بِخَيْرٍ أَبِي وَخَيْرٍ بَعْلِ فَلَمْ تَيْتَمِ وَلَمْ تَنِمِ
126. Dağı mahzûz ola ğaber-i ebile ğaber-i ba' lile⁷
Yetim olup etim olup ki görmeye ğaķārâtı
هُمُ الْجِبَالُ فَسَلَّ عَنْهُمْ مُصَادِمُهُمْ مَاذَا رَأَى مِنْهُمْ فِي كُلِّ مُصْطَدَمِ
127. Ulu tağlar gibi aşhâb şol eyit anlaruñ şadmuñ
Ne gördi kâfir anlardan toķuşduķları evķâtı
وَسَلَّ حُنَيْنًا وَسَلَّ بَدْرًا وَسَلَّ أَحَدًا فُصُولَ حَتْفِ لَهُمْ أَدَهَىٰ مِنَ الْوَحْمِ
128. Uğud Bedr'e Ğuneyn'e şor helâküñ anda envâ' uñ
Kıtâl[i] hem şedâ'idle iderlerdi ğazâvâtı
الْمُصْدِرِي الْبَيْضِ حُمْرًا بَعْدَمَا وَرَدَتْ مِنَ الْعِدَىٰ كُلِّ مُسْوَدٍ مِنَ اللَّيْمِ
129. Çü medğ iderüm anları beyâz seyfi boyarlardı
Dime a' dâ ile sürğe idüp küffâra âfâtı
وَالْكَاتِبِينَ بِسُمْرِ الْخَطِّ مَا تَرَكَتْ أَقْلَامُهُمْ حَرَفَ جِسْمٍ غَيْرِ مُنْعَجِمِ
130. Dağı medh iderüm kâtipleri terk itmez aķlâmı
Mevâzi' cism-i a' dâdan iderlerdi cerâhâtı
شَاجِي السِّلَاحِ لَهُمْ سِيْمًا تُمَيِّزُهُمْ وَالْوَرْدُ يَمْتَنَزُ بِالسِّيْمَا عَنِ السَّلْمِ
131. Silâğa şevket idenler iķün vardur 'alâmet kim
Selem'den nitekim verdi temiz ider 'alâmatı
تُهْدِي إِلَيْكَ رِيَاخَ النَّصْرِ نَشْرَهُمْ فَتَحْسَبُ الرَّهْرَ فِي الْأَكْمَامِ كُلِّ كَمِي
132. Saña ihdâ ider yiller bularuñ nuşret ağbâruñ
Çiçek şanursın ebţalı silâğ iķindedür zâtı
كَأَنَّهُمْ فِي ظُهُورِ الْخَيْلِ نَبْتُ رَبِّا مِنْ شِدَّةِ الْحَزْمِ لَا مِنْ شِدَّةِ الْحُزْمِ
133. Müşâbihler rübâ nebtine hep ğaylün zuhûrunda
Degüldür şiddeti ğuzmdan hemin kendi şebâtâtı
طَارَتْ قُلُوبُ الْعِدَىٰ مِنْ بَأْسِهِمْ فَرَقًا فَمَا تُفَرِّقُ بَيْنَ الْبِهِمِ وَالْبِهِمِ
134. Kûlûbı uçdı a' dânuñ bularuñ ye's [ü] ğavfundan
Bilinmez aşl u fer' i ķamunuñ gitdi tākātı
[11a]
وَمَنْ تَكُنْ بِرَسُولِ اللَّهِ تُصِرَّتْهُ إِنْ تَلَقَّه الْأَسَدُ فِي آجَامِهَا تَجِمِ
135. Kime nuşret ol şâh mülâķi olsa şirâna
Sükût ider o demde ol irişmez aña âfâtı

⁷ Bu mısradâ vezin aksamaktadır.

- وَلَنْ تَرَى مِنْ وَلِيِّ غَيْرٍ مُنْتَصِرٍ بِهِ وَلَا مِنْ عَدُوٍّ غَيْرٍ مُنْقَصِمٍ
 136. Görünmez hiç velisinden o şahuñ o ʔuruk-ı nuşret
 ‘Adûsından dağı yokdur ki görmedüñ hasârâtı
- أَحَلَّ أُمَّتَهُ فِي حِرْزِ مَلَّتِهِ كَاللَّيْتِ حَلَّ مَعَ الْأَشْبَالِ فِي أَجْمٍ
 137. Kim ol hıfz eyledi ümmetlerini dîn-i hışnında
 Nitekim hıfz ider arslanuñ ola dîni gâyatı
- كَمْ جَدَّلْتُ كَلِمَاتِ اللَّهِ مِنْ جِدْلِ فِيهِ وَكَمْ حَصَمَ الْبُرْهَانَ مِنْ حَصِمٍ
 138. Nice kerre olup gâlib kelâmu’l-lâh cedel üzre
 Nice ھاşmı ƙodı ‘âciz feşâhâtı belâgâtı
- كَفَاكَ بِالْعِلْمِ فِي الْأُمِّيِّ مُعْجَزَةً فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَالتَّأْدِيبِ فِي الْيَوْمِ
 139. Saña mu‘ciz yiter ümmi iken ‘ilmi o sulţanuñ
 Mü’eddeb idi yetimlikde mükemmel ھüsn-i hâlâtı

Faşl-ı Du‘â-yı Nâzım Raħmehû ve Necâtuhû

- حَدَمْتُهُ بِمَدِيحِ اسْتَوِيلُ بِهِ ذُنُوبَ عُمْرٍ مَضَى فِي الشَّعْرِ وَالْجَنَمِ
 140. O şahı medğ idüp ھاğ’dan umaram mağfıret dâ’im
 Geçürdim ‘ömrümi şı‘r ü ھاdemle itdüm ھاtı’atı
- إِذْ قَلَّدَانِي مَا تُخْشَى عَوَاقِبُهُ كَأَنِّي بِهِمَا هَدِيٌّ مِنَ النَّعَمِ
 141. Beni ƙald itdiler zirâ ‘uƙûbet ھاvf olan şeyle
 Ki gûyâ beñzerem hedy ider ƙaldı işarâtı
- أَطَعْتُ غِيَّ الصِّبَا فِي الْحَالَتَيْنِ وَمَا حَصَلْتُ إِلَّا عَلَى الْأَثَامِ وَالنَّدَمِ
 142. ‘İtâ‘ at eyledüm ahlâlüme şehvâta meyl ile
 O hâlde ھاşıl itdüm ben çok eyyâm-ı nedemâtı
- فَيَا حَسَارَةَ نَفْسٍ فِي تَجَارَتِهَا لَمْ تَشْتَرِ الدِّينَ بِالدُّنْيَا وَلَمْ تَسْمِ
 143. Göreñ nefsuñ ھاşerâtuñ ticâretde olup mağbûn
 Değişdi dîne dünyâya aluben cümle lezzâtı
- وَمَنْ يَبِغْ أَجْلاً مِنْهُ بِعَاجِلِهِ يَبِينُ لَهُ الْعَبْنُ فِي بَيْعٍ وَفِي سَلَمٍ
 144. Şu kim bey‘ itdi ahrâyı alup bu fânî dünyâyı
 Pes ol aldandı bey‘ inde zuhûr itdi fesâdâtı
- إِنْ آتَ دَنْبًا فَمَا عَهْدِي بِمُنْتَقِضٍ مِنَ النَّبِيِّ وَلَا حَبْلِي بِمُنْصَرِمٍ
 145. Günâh itdümse nağz olmaz nebiden ‘ahd [ü] peymâni
 Dağı ھاblümde ƙaç‘ olmaz ider baña şefâ‘atı
- فَإِنَّ لِي ذِمَّةً مِنْهُ بِتَسْمِيَّتِي مُحَمَّداً وَهُوَ أَوْفَى الْخَلْقِ بِالذِّمَمِ
 146. Emânum vardur ol şahdan çün ism oldı baña ismi
 Ol efvâdur ƙamu ھاłƙa ki şâmildür deyâyâni
- إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي مَعَادِي أَخْذًا بِيَدِي فَضْلاً وَإِلَّا فُقُلٌ يَا زَلَّةَ الْقَدَمِ
 147. Eger dönmezse ahrâda ‘inâyetle benüm destüm

Degül baña sen ol demde ki gördün mü hâserâtı

148. *خَاشَاهُ أَنْ يَخْرَمَ الرَّاجِي مَكَارِمَهُ أَوْ يَزْجِعَ الْجَارُ مِنْهُ غَيْرَ مُخْتَرَمٍ*
Münezzehdür çomaz rācî mahrûm ol şefâ' atden
Dağı hürmet ider çäre bitirür külli hâcâtı

149. *وَمُنْذُ اللَّزْمِ أَفْكَارِي مَدَائِحَهُ وَجَدُّهُ لِحَلَاصِي خَيْرٍ مُلْتَزِمٍ*
Ne vaqt efkârımı medhünde ilzâm itdüm ol şâhuñ
Hâlâşım-çün anı buldum hayırlı cümleden zâtı

150. *وَلَنْ يَفُوتَ الْغِنَى مِنْهُ يَدًا تَرَبَّتْ إِنَّ الْحَيَا يُنْبِثُ الْأَزْهَارَ فِي الْأَكْمِ*
Günâ fevt olmaz elbetde o şâhdan mu' tekid için
Ki zîrâ bitirür yağmur gılâf içre nebâtâtı

[11b]

151. *وَلَمْ أَرِدْ زَهْرَةَ الدُّنْيَا الَّتِي افْتَطَّقْتُ يَدًا زُهَيْرٍ بِمَا أَتْنَى عَلَى هَرِمٍ*
Taleb itmem anuñ medhünde dünyâ zehrini andan
Züheyr gibi Herim medhünde itdi çok cehâlâtı

152. *يَا أَكْرَمَ الرُّسُلِ مَا لِي مَنْ أَلُوذُ بِهِ سِوَاكَ عِنْدَ خُلُولِ الْحَادِثِ الْعَمَمِ*
Eyâ ekrem-i halku'l-lâh çü senden gayrı yok kimsem
Kıyâmetde ola müncî ide baña şefâ' atı

153. *وَلَنْ يَضِيقَ رَسُولَ اللَّهِ جَاهُكَ بِي إِذَا الْكَرِيمُ تَحَلَّى بِاسْمِ مُنْتَقِمٍ*
Çü dîğ olmaz baña cahuñ şu gün kim zâhir olduğda
Hudâ'nuñ Müntakîm ismi şîfâtınuñ 'alâmâtı

154. *فَإِنَّ مِنْ جُودِكَ الدُّنْيَا وَضَرَّتْهَا وَمِنْ غُلُومِكَ عِلْمَ اللُّوحِ وَالْقَلَمِ*
Senüñ cûduñ durur dünyâ vü 'uqbâ yâ Resûla'llâh
Dağı ilmüñ durur levh-i kalem 'ilminüñ işbâtı

155. *يَا نَفْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظُمَتْ إِنَّ الْكَبَائِرَ فِي الْغُفْرَانِ كَاللَّمَمِ*
Günâh-kârum diyü ey nefis ümidüñ kesme Allâh'dan
Şağâyir gibi 'avf ider kebâ'irden hâtiâtı

156. *لَعَلَّ رَحْمَةَ رَبِّي حِينَ يَفْصِمُهَا تَأْتِي عَلَى حَسَبِ الْعَصِيَّانِ فِي الْقَسَمِ*
Umaram rahmetini Rabbim çü taqsîm itdüğü demde
Günâhuñ kadrine göre ider fazl u 'inâyâtı

157. *يَا رَبِّ وَاجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِسٍ لَدَيْكَ وَاجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرِمٍ*
İlâhî dilerem senden ricâmı mün'akis kılma
Hisâbum münhezim kılma naşîb it bize cennâtı

158. *وَالطُّفَّ بِعَبْدِكَ فِي الدَّارَيْنِ إِنَّ لَهُ صَبْرًا مَتَى تَدْعُهُ الْأَهْوَالُ يَنْهَزِمِ*
Dağı luğ it bu 'âciz kuluna dünyâda 'uqbâda
Ki zîrâ kalb havf ider çü gördükde 'uqûbâtı

159. *وَأَنْدُنْ لِسُخْبِ صَلَاةٍ مِنْكَ دَائِمَةٍ عَلَى النَّبِيِّ بِمُنْهَلٍ وَمُنْسَجِمِ*
Dağı emr it bulutlara senüñ fazluñ ile dâ'im
Habîbüñ hem resûlüñ üzre yağdursın şalavâtı

160. Dağıl ü şaḥub üzre bulara ḫābi' in üzre
Ki cem' itdi bular taḫvāyı ḫilmile kerāmātı
161. Dağıl yā Rabb rāzı ol Ebû Bekr ü 'Ömer'den sen
Dağıl 'Oşmān 'Alī'den vir bulara 'ālī rāyātı
- مَا رَنَحْتُ عَدَبَاتِ الْبَنَانِ رِيحُ صَبَا وَأَطْرَبَ الْعَيْسِ حَادِي الْعَيْسِ بِالنَّعْمِ
162. Şu dem kim meyl ider ağşān-ı bānı ol şabā yili
Dağıl ḫarb itdügi dem 'īs işidüp ḫüsn-i aşvātı
163. Dağıl ben 'āşyī yā Rab ḫabībine bağışla sen
İrer benden āña her ān nice yüz biñ taḫiyyātı
164. Ki dünyāda vü uḫrāda ḫulı olam ḫapusında
Sürem yüz pāyine her dem benem ednā-yi zerrātı
165. **Alī bin İsmāil** zārī güci yitdügi miḫdārı
Babaḫağı diyārı tercüme itdi bu ebyātı

Sonuç

Hız. Peygamber sevgisi temelinde kaleme alınan metinler, zamanla edebî türlerin teşekkül etmesine zemin hazırlamıştır. Bu edebî türler içinde en fazla rağbet görenlerden biri na'tlardır. Mısırlı sufi şair Būsîrî tarafından kaleme alınan, kaynaklarda *Kasîdetü'l-bür'e, el-Kasîdetü'l-bür'iyye* ve daha yaygın hâliyle *Kasîde-i Bürde* olarak yer alan kasîde; Hız. Peygamber'in övgüsünde yazılmış en seçkin na't örneklerinden bir tanesidir. Klasik Türk edebiyatı sahasında da kendinden söz ettiren Būsîrî'nin kasidesi üzerine farklı dönemlerde şerh, tahmîs, taştir gibi çalışmalar yapılmıştır. Diğer taraftan da Şemseddin Sivasî, Salahaddin Uşşâkî, Nahifî gibi isimler tarafından Türkçeye tercüme edilmiş ve böylece eser hakkında önemli bir literatür meydana gelmiştir. *Kasîde-i Bürde*'nin tercümelerinden bir tanesi de Alî b. İsmâil Babadağı'ya aittir.

Hayatı hakkında hakkında net bilgilere ulaşamadığımız Alî b. İsmâil, kendi ifadesine göre Rumeli coğrafyasında bulunan Babadağı'ndandır. *Kasîde-i Bürde*'yi manzum olarak Türkçeye aktarmıştır. Eserin bilinen tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 7389 numarada bir macmuada yer almaktadır. Eserin yazıldığı tarih ve yazılış yeri hakkında bir kayıt bulunmamaktadır. Tercümede muhteva yönünden kaynak metne sadık kalınarak bire bir tercüme şekli esas alınmıştır. Tercüme metinde kaynak metnin ölçüsünün ve kafiyesinin aynen takip edilmemesi, anlamda oluşabilecek muhtemel bir dağınıklığa yol açmamıştır. Bununla birlikte Alî b. İsmâil'in tercümesinde, manzum metinlerin hedef dile manzum olarak tercüme edilmesi neticesinde görülen birtakım problemler, tercümenin muhtelif beyitlerinde bariz bir şekilde görülebilmektedir. Özellikle bazı kelime ve terkiplerin Türkçe karşılıklarını bulmakta zorlandığı anlaşılmaktadır. Tercümenin genelinde anlaşılır bir dil kullanma gayretinde olan mütercim'in birtakım zorlanmalara ve aksaklıklara rağmen tercümesini başarılı bir şekilde icra ettiği söylenebilir.

Bu çalışma ile *Kasîde-i Bürde*'nin manzum tercümelerinden Alî b. İsmâil Babadağı'nın tercümesi ilim alemine tanıtılmaya çalışılmıştır. *Kasîde-i Bürde* ile ilgili yapılacak benzer incelemelere kaynak olabilecek bu çalışmanın alana katkı sağlaması ümit edilmektedir.

Kaynaklar

- Aktepe, M. M. (1991). Babadağı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 4, s. 371-72). İstanbul: TDV Yayınları.
- Albayrak Sak, V. (2013). Said Paşa'nın Kaside-i Bürde Tahmisi. *Turkish Studies*, 8(9), 523-559.
- Albayrak Sak, V. (2014). Şemseddin Sivasî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Turkish Studies*, 9(3), 91-110.
- Albayrak Sak, V. (2019). Esâsî'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 16, 343-363.
- Alıcı, Lütü (2004). Arif Süleyman ve Hilye-i Nebî Adlı Eseri. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 22, 129-48.
- Ayçiçeği, B. (2015). Bûsîrî'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa Tarafından Yapılan Mensur ve Manzum Tercümesi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15, 27-102.
- Ayçiçeği, B. (2017). Üsküdarlı Abdülhay Celvetî ve Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu*, 9/2, ed. Coşkun Yılmaz (İstanbul: Üsküdar Belediyesi), 223-265.
- Cankurt, H. (2014). *Seyyid Hasan Rızâyî el-Aksarâyî Hayâtı, Sanatı, Eserleri ve Miftâhu's-Sa'âde Adlı Manzum Kasîde-i Bürde Şerhi*. Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, SBE.
- Demirayak, K. (2001). Kasîdetü'l-Bürde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, s. 566-567). İstanbul: TDV Yayınları.
- Şeyhî Mehmed Efendi (2018). *Vekâyi'u'l-Fuzalâ, Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, C. 3 (haz. Ramazan Ekinci). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1. Baskı.
- Ertaylan, İ. H. (1960). *Abdürrahim Karahisarî, Tercüme-i Kasîde-i Bürde*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Günaydın, Y. T. (1995). *İbn-i Kemâl Edebî Kişiliği ve Kasîde-i Bürde Tercümesi (Tenkitli Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.
- Harman, Ö. F. (2004). *Abidin Paşa, Kasîde-i Bürde Tercümesi ve Şerhi*. İstanbul: Kalem Yayınları.
- İlhan, M. (2017). Na'îmî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Journal of Turkish Language and Literature*, 3(4), 42-61.
- Kahraman, B. (1997). Le'âlî ve Abdurrahim Karahisarî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümeleri. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 4, 57-107.
- Kaplan, Y. (2021). Fazlî ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 25(1), 66-89.
- Kaplan, Y. (2021). Nihâdî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 10/25, s. 45-70.
- Kaplan, Y. (2022). Sayrafî ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 9(24), 309-338.
- Kaya, M. (2001). Kasîdetü'l-Bürde. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, s. 568-69). İstanbul: TDV Yayınları.

- Kaya, M. (2014). *Kasîde-i Bürde'yi Türkçe Söyleyiş*. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Keskinsoy, H. (2011). *Mekkî ve Nahîfî'nin Kaside-i Bürde Tahmisleri (Tenkitli Metin-İnceleme)*. Yüksek Lisans Tezi. Sütçü İmam Üniversitesi.
- Koç, H. (2018). Ahmed-i Rıdvan'ın Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 9-31.
- Koyuncu, F. (2022). Hulvî Abdullâh Efendi'nin Kasîde-i Bürde Tercümesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 15(92), 63-86.
- Kuzubaş, M. (2007). Muhammed Fevzî'nin Miftâhu'n-Necât Adlı Eseri (Kaside-i Bürde Tahmis ve Şerhi). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 156-192.
- Levend, A. S. (1988). *Türk Edebiyatı Tarihine Giriş C.1*. Ankara: TTK Basımevi.
- Öksüz, Y. (2020). Mütercimi Meçhul Bir Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 24/1, 211-245.
- Öntürk, T. (2021). İzmitli Muhyiddin Şeyhzâde'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi, *Gaziantep University Journal of Social Science*, 20(2), s. 973-996.
- Özcan, A. (2019). *Nazîfî İsmâil Akhisarî ve Manzum Kasîde-i Bür'e Tercümesi: İklîdu's-sa'âde*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE.
- Sezer, İ. H. (1985). *İmam Busîrî ve Bürde'si*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Şahin, E. B. (1997). *Kaside-i Bürde'nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, SBE.
- Taşdelen, D. (2020). Zâtî'nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 6(1), 113-152.
- Yazar, S. (2011). *Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Yazar, S. (2018). Amasyalı Seyyid Hüseyin Efendi ve Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 145-187.
- Yıldız, F. (2022). *Kaside-i Bürde Tercümeleri*. İstanbul: Büyüyenay Yayınları.
- Yüksel, M. R. (2022). İskilipli Abdülkâdir Bin İsmâil'in Kasîde-i Bürde Şerhi. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 348-365.